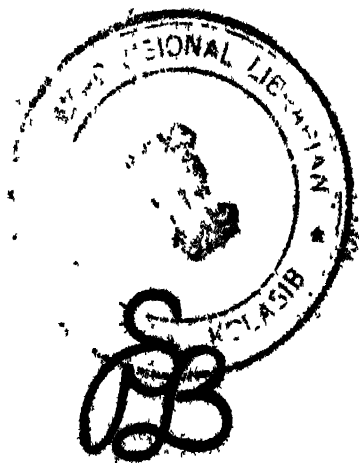

KELKANG HIMPUI 1937

(HARHNA ROPUI TAK CHANCHIN)

Buatsaihtu : Chhawntluanga

SYNOD PUBLICATION BOARD

KELKANG HLIMPUI 1937

(HARHNA ROPUI TAK CHANCHIN)

SUB DIVISIONAL LIBRARY
KOLASIB - MIZORAM
ACC. No. 4878
Dated 26.6.86

Buatsaihtu : Chhawntluanga

SYNOD PUBLICATION BOARD

PUBLISHED

BY

THE SYNOD PUBLICATION BOARD

Chhut khatna 1985

Copies, 3,000

PRINTED

AT

THE SYNOD PRESS

AIZAWL, MIZORAM. 796001

THU AWMTE

Phêk

1. Publication Board thuchâng	i
2. Kohhran Thuhmahruai	ii
3. Ziaktu thuhmasa	iii
4. Bung 1. A bul intan dân	1—11
5. Bung 2. Hlim dân chi hrang hrang	12—18
a) Hlimnaa thil awm thenkhat	
b) Hriatna chi hrang hrang	
c) Kut hruaina	
d) Ke hruaina	
e) Taksa chêtna ațanga aw hriat	
f) Kha wngkhawbaia lâw	
g) Mual Inkhâwm	
6. Bung 3. Ze thenkhat	19—26
a) Nuihna	
b) Mi thusawi nemnghehna	
c) Bingbileh	
d) Chêtziaa Kraws zia	
e) Zaizira thuhri	
f) Pulpita tlan lân	
g) Hlim avânga inngainat bîkna	
h) Thlarauva thupuan	
i) Thlaraute hriat dik theihna	
j) Tlûkna	
k) Chibai bûkna pakhat	
l) Tahnâ	
m) Bâwng bû, se bu, vaw	
n) Ran talh dân	
o) Thil awm dangte,	
7. Bung 4. Pathian Biak Inkhâwm	27—30
8. Bung 5. Hrilhlâwknate	31—34

9. Bung 6. Hlimna hnathawh dân chipchiar
zâwka sawina 34—48
10. Bung 7. Bawrhsâp a lo thleng 48—55
 - a) Bawrhsâpin ro a rêl
 - b) Bawrhsâp rorêl pahnihna
11. Thu belh 56—60
 1. Zawhna leh chhâna
 2. Mihlim Pasîna leh lalho
 3. Kêlkâng Kohhran leh Harhna
 4. Hlimna avânga thil thleng dangte.

PUBLICATION BOARD THUCHANG

Mizoram Kristianna hi Harhnain khawhar hman lova a kan chhoh deuh reng a ni a. Harhna lo thleng thîn chu kan thatpuina a nasat hle rualin kan niaknuak phahna pawh a awm kan ti ngam awm e. Hêng kan niaknuakna hi a bul takah chuan Harhna changtu mihring lam chak tâwk loh vâng a nih a rinawm a. Chu bâkah thlarau sual rawn inrawh ve thun vâng pawh a ni ang.

Mizorama Harhna lo thleng thîn zingah Kêlkâng Hlimpui an tih mai hi a hmingthang pâwl tak a nih a rinawm a. He hlimpui chanchin hi ngaihnawm pawh a tling hranpa ve reng reng a. Chu bâkah Harhna lo thleng thîn dawnsawn loh changtute enkawl kawngah te pawh Kolhranhô tan rilru siamtîr thei tak tûr a ni pawhin a hriat a. Kan ramah Harhna a lo thlen mêk lainn he thuziak hi kan lo dawng hlawh va. A ziaktu nêna inbe rem zêla uluk taka en chhuak a, thlar fel a nih huah hetiang hian kan lo chhuah thei ta a ni.

Sd/—

Upa C. Laihmingthanga,
Chairman & Publisher

13.5.1985

Aizâwl.

Sd/—

Upa C. Sângzuala,
Secretary & Editor,
Synod Publication Board.

KOHRAN THUHMAHRUAI

Hun rei tak a ni ta. Kan Kêlkâng Kohhran Hlim-pui chanchin chhiar theihin awm se, tia kan duh êm êm thin chu tûnah hian mi tinte chhiar theih tûa Pu Chhâwntluangan a lo buatsaih theih avâng hian kan Kohhranin lâwmawm a ti hle a ni.

A hun hi a rei tawh a; mi tam tak hemi chung-châng hria leh hmanng vete tân ngei pawh kimchang taka hriat a harsa tawh tih chu tûna la dam ngeite pawhin a hriat theih a. Mahse, hemi Lehkhabu buatsaihtu hi mi thil chhinchhiah thei leh hriat tuma inhmang mi tak a ni a. Kimchang tak tak lo mah se, a tâng-puiin a kim thawkhat hle a ni. Hetiang mi Kohhranten kan nei hi Kohhran vânnaihna niin kan hria. A bu buatsaihtu hian a buatsaih zawh veleh Kohhran Committee-in chhiarin a ngaithla vek a, a tângpuiin a dik vek niin a hria.

A tâwp berah chuan, hetiang Pathian Thlarau Thianghlim hnathawhah hian mibring lam duhthawh-na thenkhat lo awm bawh thin mah se, a tha leh dik Pathian duhzâwng kan hriatna leh, Pathian Thlarau Thianghlim hnathawh makzia leh ropuizia kan lo hriat-na ni se tih chu a buatsaihtu leh Kohhranho duh ber chu a ni e.

Upa T. Papianga
Secretary

Upa Santhawnga
Chairman

KELKANG PRESBYTERIAN KOHRAN

11/3/1983

ZIAKTU THUHMASA

Kêlkâng Hlimpui kum 1937-a lo thleng hi a hmingthang hle a. Zoram hmun tinah a hre lo an awm lo niin a hriat hial a; Vaite pawhin, “Kêlkâng, Pathian khua maw?” ti khawpin an hmêl hriat a; Zoram pâwnah pawh, Sâp ram thlengin an hria a. Heti taka hmingthang hi a nih avâng pawh a ni ang, hlimna thil mak deuh apiang chu Kêlkângah bel vek a ni thîn a, ‘Tualte vânglai’ tih ang deuh mai a ni.

Kêlkâng khua hi kum 1937 lai khân in 180 kan ni a, Zahau lal Liannâwla khua a ni. Tiau lui thlang lama Zahau lal khaw lian ber a ni. Lal in pawh a lian khawp mai, a dung hlam 16, a vâng hlam 5 a ni. A ram a rem a, feh kawng chhuk chho chhia pawh a awm lo. A ram a that avângin buh ei lamah pawh khaw intodelh taka sawi a ni thîn. Champhai atanga chhim thlang hret mêl 10-ah a awm a, Champhai leh Vanlaiphai inkâr lamlian chu a ram lai takah a kal tlang a, hei hi Loch Trace Road an ti thîn. Chi buk fâl bik an awm lo va, Pawi - Zahau, Fânai, Tlau, Chawnglut (pawi) leh Râlte chite an ni ber. Tawng thu-ah Duhlian tawng hman a ni ber. Hetih lai hian a khaw mi a zâtve vêl chu Kristian an ni tawh a. Lal leh upate chu Kristian an ni lo. Kristian lo hi a zâtve vêl lai an la ni bawk a, chawn leh lâm te an la ti bûng bûng thîn.

Kum 1937 hma lamah pawh hian Kêlkâng mitc hian hlimna hi an lo chang tawh thîn a ni. Kêlkâng-Lungdôpa an awm lai 1919-20-ah Krismas laiin

hlimna a lo thleng a Tahna leh sual inhriatna a langsâr. Lungdûp-Mutelên awm lai hi 1928-1931 a ni. 1920 chuan Saidan bâwkah buhseng laiin hlimna chu a nasa ta hle a, khuang nên thlawhlai an fang chiam thîn. Hlimte chu an khûr a, an lâm a, sual inhriatna an chang a, an inngaina êm êm a, mikhual haw tûrte hi tapin an then thîn. Hetih laia bialtu Pastor Vànhhônga pawh a tap ve kuang kuang mai an ti. Pu Thangbawnga, Thingsai khua, fawngeai dam thei pawhin a rawn t'awh a, Krista ring tûrin ring lote a sâwm thîn an ti. Hetih laia an hla duh zualte chu 'Ka thla, thlâwk la thûro angin' tih leh 'He ram tha lovah hian mîn hruai zêl ang che,' tihte hi a ni. He hlimnaah hian ringtu an pung nasa hle a ni.

Kum 1929-ah khân hlimna sawi tham deuh chu a lo awm leh a, hei hi "chh chhi" lâm hlimna kan ti mai, Zoram humun dangah pawh a awm kha. Inkhâwm a nuam a, lêngkhâwm a nuamin zai a tui a, Kohhran a tilâwmin a tiphûr hte a ni. Hemi tuma an hla sak duh bîk chu 'Aw vân thli, ka ngai êm che' tih leh, 'Kan nghâk reng che, kan Lalber' tihte a ni. Hei hi Kêlkâng, Lungdûp, Mutelên awm lai a ni a. Hêng hian 1937 hlimpui hi an lo hmakhalh a ni. Kum 1938-ah Liannâwla, lal kha a thi a, a fapa Vànhnuajthanga chu a ai awhin a lal ta a ni.

Kan sawi tâk ang khân Kêlkâng Hlimpui chanchin hi a thang nasa a, ropui lah a ropui baw k a. A ropui ang tak chuan ka sawi thiam lovin ka sawi kîm sêng hauh lo mai. Ka theih ang tâwka ka zia k chu Kohhran

Committee pawhin min chhuarsak hmasa a ni. Thil thleng sawi tûr a tam a, a indawt tûr leh a bung rem dân pawh thiam a harsa a. Synod Editor-te lo rem fel tûrin ka pe lût tawp mai. Mumal taka rem fel leh la khâwmin min lo chhuahsak thei a, ka lâwm hle a ni. He Lehkhaba hi Kêkâng Hlimpui chanchin hriatia bâkah Harhna kawnga ngaihtuah dân min thiamtirtu a nih theih ka beisei a ni.

Ruantlâng.

Sd/— Chhâwntluanga

BUNG 1

A BUL INTAN DAN

Khua chu Thlarau Thianghlim thuneihnain a khat a, tawngtainain a khat bawk. Ring lo tam takin an ring thar bawk.

Kêlkâng chu Presbyterian Kohhran, 400 Kohhran a nih lai a ni a, Kohhran Upa 4 lai an awm tawh bawk.

1. Upa Taibawnga (Upa hmaza ber)
2. Upa Râltâwnga
3. Upa Tlângbawia
4. Upa Thangklûma.

Bialtu Pastor : Pastor P.D. Sêna, Champhai khua ațangin, Khaw chhûng L.P. School zîntîtu Pu Do-țhuama, Welsh Mission School zîntîtu a ni Hetih lai hian Kêlkâng Kohhran chu Kohhran lian pâwl tak a tling phâk a ni.

Pu Thanghnuai a lo zin :

Kum 1937 May thla ațangin hlimna chu a intan a, a bul intan dân chu betiang deuh hi a ni. Pu Thanghnuai Râltê, Aizâwl thlang lama mi Vândâwt khua chu, Kêlkângah hian a lo zin a. Maich thla 1937 lai vêlin. Amah hi mihlim a ni a, tawnghriatloh pawh a nei a, tawnghriatloh hi kum 1936 vêlah khaw-thlang lama miten an lo chang tawh a, hemi kum hma lam hian a la awm ngai lo a ni. Pu Thanghnuai hi a farnu man tling tura lo kal a ni a. Haw leh mai tura lo kal niin a lang a, tumah pawh a amah kan

hre ngai bawk lo a ni. Haw mai lovin a han chām ve ta deuh a, mihlim na nâ nâ chuan Kohhran hotute chu arawn bêlbul ve a, Upa thenkhat nên an inkâwm hlawm thîn a. Mihlim a nih chu an hre chhuak ta a, “Kan mikhual hi mihlim alâwm maw le,” an ti a. Kâwmtu chu a nei ta zêl a, khawthlang lam an hlim dân te, tawngghriatloh a awm thute a sawi thîn a. Tîn, an hnial bawk thîn, an khaw lama hâwn chu a han tum thîn a, mahse haw thei lo chuan kawt-chhuah a tang chuan a lo kir leh thîn a. Kêlkâng tlang chu a liamsan thei ngang lo mai a. Tichuan a chām ta reng a, March thla a ral a, April thla pawh chu a la chām ta zêl mai a. April pawh chu a lo ral a, a hâwng thei chuang lo va, May thla a lo ni a, hlimna thu a sawite chu a lo darh zau hrat hrat a, inkawm khâwm chākna arawn hring chhuak a. Lêngkhâwm duhna te arawn awm chho zêl a, hlimna chu May thlaah a intan ta a ni. May thlaah chuan mi tlēm an hlim a, tūn hma hlimna pângngai angin a intan a. A la chhah hran lo. Inkhâwmte a chākawm thar a, mi a tiphūr a ni. A bul tanna ber chu Lām a ni. May thla chhūng chu lām hlimna chauh a la ni rih a. Pu Thanghnuaian hlimna thu a sawi tih lai chuan an hnial an hnial thîn a, an âwih mai thei lo. Mahse dan rual a lo ni ta lo va. May thlaah chuan ‘Kêlkâng an hlim e,’ tih a thang ta a, sawi a lo ni ta a ni.

Pastor P.D. Sena Bial fangin a lo kal :

Pastor P.D. Sēna chu Kêlkângah chuan a lo kal a, a thlenna in a tang chuan mihlim Pu Thanghnuaia kâwm tūr chuan a lo thawk phei a. Pu Thanghnuaia chu a lo dnikal kher a, a lo haw chuan Pastor nên

chuan an han inhmu a, an han inkâwm chu Pu Thanghnuaia chuan Pastor hnênah chuan, "Thlarau chângthlan hi han chhiar teh," tiin Bible chu a han pe a, amah hi lehkha thiam lo a ni a. A chângthlan lai pawh chu a kutin a khawih a. Thanghnuaia tih dân chuan Pastor chu a tilawm lo hle a, "Hetì mai maia Pathian thu tih tûr em ni?" tiin a zillhau nghe nghe a. An inbe fuh lo bawk a, Pastor pawhin a thlen in lamah a hawsin ta mai a. Thanghnuaia thinur chuan, "Anmahni pui tûr emaw ka inti a, chuti êma han intham loh chu han elh hrep mai a awl mang e," a ti niin an sawi. Thahnem ngai ve ve an inhrethiam lo a ni âwm e. (Pastor-in a sawi dân chuan, "Thanghnuaia hian hmawhlhtêin Bible a zuk hawlh a, hmawhlhtê a hmehbehna zâwn kha Thlarau chângthlan chu a ni tiin mi chhiartir a ni," a ti. Khatih lai khân khatia tih kha an ching rêng a ni. Ed).

Hlimna a chhah zel :

June thla a lo ni a, ni khat chu Pu Thangzinga, zai khâwmna in neitu, hlim chhah tak mai chuan thlarau inlârna ang chi a hmu a. Ama khumpui tungchaw bulah chuan chhuarah a zangthalin a mu a, a kê a âng huau mai a, a lu a thing ngur ngur bawk a. Heti hian thu a han sawi ta a, "Mi zawng zawng han ko khâwm rawh u, Pathian malsâwmna ropui tak a lo thleng dân e, lo kal khâwm tûrin mi zawng zawng han sâwm ula han hrilh rawh u," a ti a. A mutngai-in a mu reng mai a. A tih ang chuan an hrilh darh a, ina awmhote chu an lo pungkâwm a, tin, thâwm riva hria apiang an lo kal zêl a, mi che vêl ena engge an tih luai luai chu tia, pan khâwm vete pawh

an ni hlawm bawk a. Khua a lo thim dâwn chuan feh pawh an lo haw ta bawk a. Pu Thangzînga inah chuan, mihring an khat ta a, sumhmun thlengin. Tichuan hla sak tûr a ni e, an ti ta a, hla chu an han sa ta a, hlimna chu a lo thleng ur ur hian a lang a. Hlim ve ngai lote pawh a man a, an phe ta lâwp lâwp hlawm a, an hlim ta viau mai a, Pu Thangzînga chuan ka in chu a tê êm a, in lianah lêngkhâwm tûr a ni a ti a. A kawt Upa Taibawnga inah insawn a ni ta a. Hemi lai hian Pu Lianbawnga, Pu Thangzînga nau chuan khenbeh a lo chang a, a lo t̃t̃hawt t̃hawt bawk a ni. Biak Inah inkhâwm a ni a, a nuam t̃an hle a, inkhâwm bânah inah lêngkhâwm a ni a, an hlim ta hle mai a, Pathianin Kêlkâng Kohhran thil min p̃êk hmasak chu t̃awngt̃aina a ni a, a chhûn a zânin kan t̃awngt̃ai a ni. Hei hi Pathian thilp̃êk ropui tak chu a ni.

Lo sul haw inhmuah thu : June thla atang chuan lo s̃ul haw chu ni tin mai chuan inhmuah a ni ta a. Tlai tin mai chuan, kawtchhuah lamah chuan khuangpui ñên an inpu liam pheĩ a, kawtchhuah chu lâmtual t̃ha ber emaw tih tûrin an lâm hut hut ta mai t̃hin a. A tûk khua a lo ṽar a, t̃lai a lo ñi a, chutiang bawk chuan an ti chho ta reng a, hlim thar an awm belh reng zêl bawk a. Zânah inkhâwm a ni ngh̃âl a, lêngkhâwm ñên hman ngh̃âl a ni zêl a ni. Harhna hnat̃hawh chu a s̃ang chho hr̃at hr̃at zêl a, in lama awm inkhâwm pawh an pung tial tial bawk a ni. June thla chu a lo liam a, July thla a lo thleng a, hlimna chuan s̃an lam a pan zêl a. Lo s̃ul haw inhmuah pawh kha a nuam tawh tawh bawk a. Hlimna aṽang chuan in lama awm an tam tial tial bawk a. July thla hi chuan

hlim an tam tawh a, kawtchhuahah pawh an lâw vut vut zan tin mai thîn. Ram lama feh hâwng mihlimte chu râlkhat aṭanga khuang ri an han hriat phat aṭang hian hla fe aṭangte pawhin an han lâw titih tawh mai thîn a. Feh kawng hi lamlan a ni bawk a, kal chung a lâw theih tak chu a ni rêng a. Feh hâwng zawng zawng chuan kawtchhuah thlen an nghâkhlel êm êm a, kawtchhuah an thlen kima a tâwk sang beih a nih hnuin, Lalpa ṭawngṭaina sawi rualin tîn darh a ni thîn a ni. Kawtchhuah feh haw inhmuah hi June leh July thla a ni ber. July thla hian tam tâwk tak an hlim tawh a, ṭawng hriat loh pawh a lo tla tawh bawk. Mi thenkhatin an chang tawh a, ropui tak a ni ta a ni.

Ram lama zaikhawm : Hlimna a chhah tâk hle avûng chuan ramah pawh a tûl ta zêl a, feh thenkhat chuan Thlâmah te châwl khâwmin ṭawngṭaina te an nei a, hlate an han sakho chuan hna thawk lovin an zai nilêng bawk thîn a ni. Talhkhuan an vua a, thlâmah chuan hlim êm êmin an nilêng thîn a. Thlâm lamah pawh chuan han ṭawngṭai ila a tui hlap mai si a, hla han sa ila lung a lêng nghâl hnûp mai a, han kal sawn mai phal rual a ni thîn lo. Boruak danglam, lâwmna boruak chuan mi a awmpui tlat avângin kan lêng-khâw a ni nghâl zêl mai a. Mi thenkhat chuan, “Khawng kan ṭawngṭai ang e aw,” an ti a, an han ṭawngṭai aṭang chuan, lâwmnate chu a pung sâwt zêl hian a lang a, ahuhova ṭawngṭai pawh a tui êm êm zêl bawk si a, ina awm nê a danglam chuang lo va, hnathawh hi a len mang thîn lo chu a ni ber mai. Pathian thu sawi chák miten, “Khawng Pathian thu tiêm ka han sawi ang e,” an ti a. An han sawi chuan a ngaihthlâk a nuam thei hle thîn. Hla :—

"A makin a ropui e, kan remna Lalpa chu,
 Hmangaihna a luanür e, khawvêl ramah hian,
 Sual atu kan tlân chhuah theihna tûr a lo ni e,
 Hmangaih ram lala ni, kan Lal Isua," Halleluia Amen,
 tiin hlim tak majin an sa a. Hlim êm êmin chaw an
 fâkho va, hlim êm êmin kawtchhuaha inhmuh hma-
 bâkin lo sül an haw ta thîn a ni.

Ni tin mai chuan, lovah pawh vawi 2, vawi 3 an
 tawngtai a, ni danga tawngtai ngai rêng rêng lo thînte
 pawh chuan, tawngtai chu loh theih lohah ngaiin an
 tawngtai sup sup theuh a. Lo lama tawngtai pawh
 chu mei angin khu thei sela, a khu baw fe chuan a
 rinawm a ni. "Tawngtai bâng lo hian a zui zêl thîn,
 fak hla sak hi a reh ngai lo," Hla No. 274-na hi.

Mi thenkhat chuan hetiang hun hi kan tâwk fo
 lo vang e, hna chu thulh mai ila paw i ti suh ang u,
 an ti a. July thlaah chuan lo lam chu ngaihsak theih
 a ni ta lo. Pathian thu ring loho lam pawh an feh
 bik lo va, an chawl ta thup mai a ni. Lo lam chu a
 reh ta vung vung mai a ni. Mihlim Pasina chuan
 "Chunglêng savate hi en rawh u, buh an tuh lo, mahse
 Pathianin a chawm si. A ram leh a felna zawng
 hmasa rawh u, ei tûr chu a lo awm zêl ang," a ti
 thîn a ni. Mahni hna tûl dah ngam khawpa hlimna
 a han nasa ta mai hi a mak hle. Pathian rinna tel
 lo chuan harsa tak tûr a ni.

Kan sawi tawh angin lo thlawh lam chu kan dah
 tha ta a. Chuti khawpa hlimna pâr tlan tûr awma a
 tlân hman ve lo nih chu thil tih chi pawh ni hek lo.
 Ruai theh chungin Pathian faka zai leh lâmin ni tin mai
 chuan kan awm ta mai a. Anhnah lâk leh thing

phurh chu tih loh theih a ni lo va, tui chawi nêh, a bâk chu inkhâwm emaw lêngkhâwm emaw mual inkhâwm emaw chu hna ber a ni a. Kan vai hlim zo ta a, hetiang hun hi khawvêl awm chhôngah a awm leh thei tawh ngai lo vang tih a ni fo.

He hlimna hi lâw tuang pângngai chauh a lo ni va, lâw chu a bul tumtu a ni a, chi dang a tam mai. Lâw bâkah hian hlim dân tam tak a tel tuih a ni. Chu chu hlimna hlimpui tih hian a fûn vek a ni. Ze mak tak tak a tam mai a ni. He hlimnaah hian mihlimten chelh an ngai ta lo. Tûn hna hlim kha a ang ta lo va, mahni an insingsa thei vek.

July thla hian thilpêk chi hrang hrang a lo thleng ta a, chûngte chu :—

- 1) Tawnghriatloh te (Vân tawng an ti bawk).
- 2) Tawnghriatloh zai te, hemi hmain tawnghriatloh a la awm ngai lo. Aizâwl thlang lamah a hming chauh in a awm a ni.
- 3) Hriatna chi hrang hrang a lo thleng a, beng a hriatna te, mîta hriatna te, hnâra hriatna te, hei hi rim hriatna an ti a. Tawnghriatlohin “a chhili” tih a ni, Ramsa te, vawk te rim hriatna ang chi hi a ni. Beng a hriatna te, Kuta hriatna te, thilung lama hriatna te, inlârna te, lemchannate an ni etc.

Hêng thil hi zai hlim lam bâkah a tam hle—

- 4) Inpumkhatna, zalâna, chaw an in eitawn sup sup mai a ni. Thil lo inpe lâwp lâwp pawh an awm bawk.

Hêng zawn̄ zawn̄ h̄i, mihringin Pathian a hriat theihra hmarrui a ni vek mai. July ni 24 chuan ran talh t̄or a ni ta a. Kohhranin bâwn̄g a talh a, awm vek a ni a, chawlhni angin hman a ni. Zânah an tlai-vâr a, he hlimna danglamna pakhat chu zai a tui êm êm reng mai a, aw a chhâng baw̄k hek lo, a mak tih a ni. Tawnghriatloh pawh a nasa tan ta viau a ni.

July 24 atanga September ni 10 thleng chu ran talh r̄unpui a ni a. Taksa ruai leh thlarau lam ruai ropui k̄il a ni ta a. Ran talh ni apiang chawlhni angin hman a ni a, ruai theh chhohzêl a ni baw̄k a, achh̄un azânin kan th̄um tluk tluk ta mai a ni. Ring lo m̄iten an rawn ring thar a, Kristianah an rawn in-pe zung zung zêl baw̄k a, inkhâwm bânah mual inkhâwm a ni a, châkna neiin thu an hr̄il a, mual inkhâwm bânah inah l̄enkhâwm reng a ni baw̄k a. Chutiang chuan hn̄apui berah Kohhran chuan a nei h̄ a ni.

Inkhâwm kalhmang chu chh̄unah pawh zânah pawh thuh̄ril rawngbâwl̄na lamah chuan châkna nei t̄an kawng hawn a ni deuh ber a. Inkhâwm bi p̄angngai hun ruat erawh chu a awm tho. Thuh̄ril inchuh ang deuh a awm ve theh a, sawi tham a awm meuh lo a ni.

Zai leh tawnghriatloh zai: Kan sawi tawh angin zai h̄i a tui êm êm a, kham theih a ni lo va, vawi tam tak tak l̄âk nawn a ni a, a tâwp thei d̄awn lo emaw tih khawpin hla pakhat sak nawn a ni t̄hin.

Tawnghriatloh zai h̄i hla sak k̄arlakah a lo t̄la a, an tawnghriatloh zai chur chur a, tawnghriatloh hmarg-tuten a hun tak̄ an han bei chu a mawi thei hle.

Ṭawngghriatloh hi a la awm ngai si lo va, thil thar a nih avângin ropui a hlawh zual a ni. Mahni chan ang theuhvin an zai chur chur mai a, a hunah chuan an bâng rual ṭhup thei bawk a ni. Hei hian a an ber chu ruah vârpui a lo sâr buan buan a, a hân leh duak hi a ang ber. A pêk ang chiaha hman a nih avângin. Mahni châknâa chhonzawm âwih a ni lo va, fîmkhur tûr tih a ni bawk ṭhîn.

Hlimnain mikhual a hîp: Hei hian Kêlkâng hlim-na hi a tiropui bawk a, chi hnihin ṭhen theih a ni. Kêlkâng Kohhran hlim en tûrin mikhual an lo kal zung zung a, ennawm thlîra thlîr tûra lo kal an ni. Kai ve an hlau êm êm a, mahse hmuh an châk bawk si a, “Thlâlêrah khân eng en tûrin nge in kal? Luang thli chhêm nghîn maw?” tih ang deuh kha a ni. Mikhual ṭhenkhat chuan mihlim chibai bûkte hi an hlau êm êm a, lu chung a kut nghata ṭawngṭai lek pheih chu an hlau leh zual a, mahse mihlimte chuan lâwm takin chibai an lo bûk a, ṭawngṭaisakte pawh an nei bawk si a. Mi hlau chung chung han ṭawngṭaisak chu an hmêlte hi a danglâm bâwih bâwih ṭhîn a ni. Kai ve an hlau a ni ber a; an ṭap lo chauh a ni. Mihlim khaw danga mi an lo kal bawk, a lawmpui tûr lam an ni ve thung. Mizorama mihlim nasa chu an kim tih theih a ni. Mi a hîp nasa êm êm a ni.

Thlarau dai an theu: Champhai lam chuan Kêlkâng thlarau chan chu kai ve an hlau êm êm a, thlarau dai theu an rawt a, dai an theu ta an ti. An dai theu dân erawh chu kan va hriatpui lêm lo.

Bialtu Pastor P.D. Sêna bial fangin a lo kal leh a, hemi ṭuma Pastor lo kal chuan thuhrihna hun a

chang lo. Biak In inkhâwm chu a lo hun ta a, kan han inkhâwm chuan mihlim Pasîna chuan pulpit chu a luah tlat mai si a, Pastor chu Pulpit bulah a thu a, hla sak pawhin pulpit bulah chuan a ding ve zân mai a, hmun a chang lo tih pawh a inhre ngâh mai ang. Pasîna chuan thu chu a han hril tan ta a, Thupuan bung 22:1-2, chu thing hnah chu hnam tin tihdamna tûr a ni, tih hi a chângthlan a ni. Lal Isua hi hnam tin damna tûr a ni, a ti a, hla a han thlang ta a, hla thar bu No. 36 "Nunna thianghlim siamtu an duh lo Zionah" tih hi a han thlang ta a. Châng thumna, "Zion kulhpui chhûngah zarâl an rêl sual e," tih chu Pastor hriat ngei tûr hian "Chawmchhim tlângah zarâl an rêl sual e," a han ti ta a. Thlarau dai an theu kha a vei hle niin a lang a. Tichuan he mi tum hi chuan Pastor-in hmun a chang ta lo a ni. Hetih hun lai hi chuan mihlimho leh a duh loho chu ui leh kêl thlun pawh ang hlah an ni ber mai. Thlarau hnathawhin zua' lam a pan zêl a, hlimna chu tuilian ang maiin a kal mar zut zut zêl a. Hlimna ze hrang tûn hmaa kan hriat ngai loh a lo thleng uai uai a, lâm an tam tial tial bawh a. Ahmei apa, apui apang, atar azûr kan lâm ta huai huai mai thîn a ni. Pa dâr hlai pui puite hi an ngîng sulh sulh vek mai a ni. Nu valai ke lian pui puite hian an buhpâr chîl suat suat mai a. Hlathar-Zion ropuina Lalpa, boral min zawngtu chu. Vân khawpuiten ui mah se, an dang zo lo ve. Hosana Halleluia Amen, "A tlang ang," an ti thîn a ni. "A tlang ang" tih rual rualin kawngka an zen tlang pawk pawk thîn. Hlimna lo thlen dân hmêlmang chu heti hian tehkhin ila, thî a lo tleh buan buan a, thingbuk a rawn chhêm ngîng dual dual ang hi a ni. Thlarau Thianghlimin mi a rawn

chhêm tawh chuan mihring tân awm mai mai theih a ni tawh lo va, a ƣang deuh chu a sâwi nghing nasa ting mai a ni. Duh vak lo anga insawite pawh an ƣum âwrh âwrh mai a ni. Taksa chêt vak vak, ƣum âwrh âwrh, thawsa phunga zuan te a tam hle a, hei hi taksa sawizawina a ang hle. Lânte chu ruh nei lo ang mai hian zaw tak si, nel chalh si hian an inthehkual zeuh zeuh tawh mai ƣhin a ni a; a thênin an thên te pawh ti ila a dik mah âwm e. A hlutna tak nia lang chu thlarau pâwna a nihna chu a ni.

Tichuan thlaruvin a rawn sâwichêtte chu an lâm ta zêl a, atlângpui thuin Pathian faka lâm vek an ni a. Lâm lâm na nâ nâ chu an lâwm hle ƣeuh a, ƣhianta lâm ve lo pavh lâm ve atân an duhpui nghâl zêl baw a. Mahnia chan mai chu tâwk an ti lo zêl a ni.

Ƣawngƣai chakna: Mihlim zawng zawng an ƣawng-ƣai sup sup a, lu chung a kut nghata ƣawngƣai te a rawn awm thar zêl a, an inƣawngƣai tawn sup sup a. Ƣawngƣai hi a tûl êm êm reng nai a, hlimna hna-thawh avânga thil lo awm a ni. Ƣawngƣai an lo chák thar zêl a, tûn hmaa ƣawngƣai ri ngam lote pawhin, Lalpa a va ropui êm, a va mak êm,

“Ka chhiar sêng lo lei lâwmna, Vân hmun ropui
I malsâwmna famkim a ni,
Kalvari tlângah kei mìn pe e,”

Haleluia Amen, an ti a, an ƣap hawm hawm zêl mai a ni. Kêlkâng tlângah thu dang reng a leng lo, hlimna thu hi a khat tiat a, thil dang tân hmun âwl a awm lo a ni ber

He Hlimnaah hian ƣawngƣainaah, “**Ka Pa**” ti lovin, “**Ka Pa**,” ƣh hi hman vek a ni mai.

BUNG 2

HLIM DAN CHI HRANG HRANG

a) Hlimnaa thil awm thenkhat:

- 1) Hla sak tuina (zai tuina).
- 2) Hla duh bik a awm.
- 3) Lâm taksa chêtna, khurhna, a thawh ang zêla kutke hman.
- 4) Tawngtai.
- 5) Tawnghriatloh leh tawnghriatloh zai leh hrihfhia-na, 1937 hma lamah kan la hre ngai lo.
- 6) Kutke chêtna, lâm ni si lo, tam deuh mai a tel.
- 7) Bible chhiar tuina, ngai^hnatna leh chângthlan.
- 8) Lemchan.
- 9) Kut hruaina.
- 10) Thilpêk lam pawimawhna, sâwma pakhat te.
- 11) Thu hril châkna.
- 12) Lu chungah kut nghah tawngtai.
- 13) Pathian thua inpâwlho ngaihnatna a awm.
- 14) Lemziakna.
- 15) Inlârna, Hrihlâwkna etc.
- 16) Evangelist.
- 17) Zalênna.
- 18) Ran talh châkna.

b) Hriatna chi hrang hrang:

- 1) Mahni leh mahni
- 2) Hriat dik theihna
- 3) Mita hriatna
- 4) Hnâra hriatna
- 5) Kuta hriat theihna
- 6) Kut hruaina
- 7) Ke hruaina.

Tin, I Kor. 12:8-10 Thlarau thilpêk chi 9 lai a sawi ang hi a lo thleng kim ve a ni. Entîr nân : Tihdamna pawh a dawng chu an awm, mahse nasa tak chu a ni lo va. Mi tam takin damna an dawng thîn. Thlaraute briat dik theihna pawh hi mihlim tam takin an dawng, hman dân dik lote an sawi zung zung thei. Kal sual chi pawh an hre thei tho. Thlarau hriattîr-na aţang chuan, 'Saruak leh inhawng sa vek a ni.'

Hriatna chi hi a tla nasa êm êm a, hlimna zepui pakhat a ni. Mihlim nasa chi chuan, mahnja hriatna an dawng tel vek tih theih a ni, "Lalpan a ti," tih hi a tam hle a, lo chhinchhiah ta ila, a tam hle âwm e.

Mihringte tana tangkai tura hriatna lo kal

1) Mahni leh mahni : Mahni chu Pathian thlarau chuan thu min hrilh a ni ber mai. A mi hrilh dân pawh (i) mahni kêrawn hmangin, awm dân tûrte, thusawi tûrte,  awng ai tûrte, hla thlan tûrte, kalna t rte,  awng ai dân t rte etc. a rawn sawi zung zung th n. Zirt rna thu a rawn sawi a ni ber a. A dawng ve lo t n hriat ph k chi a ni lo. Hei hi mihlimte chuan an dawng deuh vek a ni.

2) Hriat dik theihna : He thil hi thlaraute hriat dik theihna kan tih ang chi kha a ni ber a. He hriatna hi a pawimawh hle, a tel lo chuan, hlimna hi a kim lo hle ang. Z wlnei Ezkielan, "Pathian thlarau chu keimahah a lo l t a," tia a sawi angin. Mihlimte chuan thlarau chu an chan av ngin, hriatna an nei ta a, in awng ai a angtein, mi chanchin, awm dân a rawn sawi zung zung a, hei hi rilrua lang l m lo, kê anga

a rawn tihrik hi a tam hle a, a tam ber hial ang. Pakhat lehah chuan, jawngghriatlohvin a han ti a, hriattheihnain a sawi nghâl leh vek thin a, chutiang chu a lo ngaithla zâwktu pawh khân, 'Amen' ti tûrin a dik êm êm zêl bawk. Miin a thlarau chan ngainêp a, thil sual lo tite pawh, an hre rang êm êm a. An man chawt chawt thin. Chutiang bawkin, jawngtai tlênte pawh, 'I jawngtai tlêm êm mai' tiin an fuih nghâl thin.

Tin, mi, himna kawnga buaite pawh hriattheihna an neih vâng chuan, an inhrilh fiahin, an intanpui a, kawng dik an inkawbhmuh thei hle a, thlarau dik lo emaw, hman dân dik lo emaw, hman dân thar emaw mihlimte tân hriat a har lo, an hre thei hle thin.

3) Mita hriatna : Thenkhat chuan, inlârna an hmu a, an taksa mita hmu angin an sawi thei tho. Eng-pawh ni se taksa mit leh rilru lam a inpui tawn niin a lang e. A Chiang ve ve thei ngei tih âwih tûr a ni. Hetiang dawng chi hi an awm bawk a. Mak tak a ni. Mita hriatna lo thleng tûr chu, mit lema ziaktîrte an lo awm zêl bawk a ni.

4) Hnara hriatna : Hlimna ze pakhat a ni. Hei hi a lo thleng dâwn tih entîr nân, fianriala, hnâr lem lo ziate an awm thin bawk. Hnâra hriatna hi a mak hle, rim hriatna a tih theih bawk. Hetiang hian an hmang : Lênkhâwmnaah mipat hmeichhiat kawnga lo chesualte rim kha an hnâr lên vêlin an han zawng ta a, zu in rute pawh. Chutiang chu an hre zung zung mai a, an thur chhuak mai thin a, an blaahawm ang reng hle. Amaherawhchu diriam zâwng-

in an en lo va, daiah ɬawngt̪aina hmanga, an sual sim t̪urin an hrih a ni ber.

5) Kuta hriattheihna : Kutke a chē a chē a, awm-zia a nei vek s' a ni. Hei hi a tam êm êm a, an tih dân chu hetiang a ni: kutphah hian an ep veng veng reng mai a. Thlalatuin thla a ɬa ang hi a ni ber ang. Kutphaha ep veng veng chuan, thil lo kal a awm ɬhîn a, thlarau hriattirna aɬanga tih a nih avângin kut chu, mihring tih ni lovin, thlarau chuan a duh duhin a kuai her ta a, a ept̪ir ta ɬhîn niin an sawi. Kuta ep-na hi, he hlimpuiah hian, mihlim zawng zawng tih theih hialin an dawng a, t̪un hmaa awm ngai lo a ni baw k a. Mak tak mai a ni. Mi ngaihtuah leh thil tih hre t̪urin an ep vang vang mai a, kâin a sawi leh pawp mai a, a dik hle si ɬhîn. Tin, ep vang vanga, sawi lan lêm loh pawh a awm baw k. He hlimna hi, ɪnkhâwmah te, lēnkhâwmah te, ɪnkawmna hmunah te thil hriat mamawh awmah emaw, awm chuang lovah pawh an hmang a. Mahse hei hi chu hlim fê lo chuan an dawng lo.

c) Kut hruaina :

He hlimna hriathawh dân pakhat chu thlarau chuan a duh ang angin a hmang ta a, a duhna leh ɬ̃lna apiangah m̃ a hruai ta a, ɬawngt̪ai t̪urte an awmna hmunah te kut khân a hruai a, an lu chungah kut chu a ngat a, ɬawngt̪ai t̪ur a ni tih chu hriat loh theih a ni ta lo va, an ɬawngt̪ai ta ɬhîn a ni. Tichuan, kal-na t̪ur chi hrang hrangah kut chuan a hruai ta ɬhîn a ni. Ran zawnnaah te kut khân a hruai ta a, an hmu ve mai baw k. Mi ina kal a ɬ̃l pawbin kut hruai hi

site an awm thîn. 'Haleluia' va ti a, lo lût a, lâm ve leh maite hi tam tak an awm. Lâm laia han din hrih emawte pawh thil awm thei a ni. Mei zu chung a lâmte pawh an awm. Mei heh tân mei zûkna hun âwl a awm lo, chuvângin mei heh tân chuan lâm ve reng a tûl bawk si a, zial pet chung a lâm mai loh theih pawh a ni lo. Pathian fak a, lâm chung a zial han pehkawh vu mai chu a inhmeh vak lo. Mual inkhâwmnaah chuan mi kan inhmuh kîm thei hle a, tumah ring bîk lovin, thlirtu mai mai ni lova, mahni ta, mahni mual, mahni lâmtual a nih theuh avângin, 'Mualnuam khua' a ni ngawt mai a ni. Thlarau Thianghlîm chênpuina mual apiang hi 'mual nuam' a lo ni a. Mual nuamah kan chêng vut vut mai a ni. Achângin kan phar a, achângin kan nghing suk suk a, achângin kan tlân zawr zawr a, athen an lo khawngkhawbai vâ vâ bawk a. Haleluia leh Hosana Amen hi a ri reng bawk. Kan khawipui thla nghin suk suk ta mai thîn a ni. Lâm dân ze hrang a tam hle bawk.

Chuvângin, Hla :

Aw khawngaihtu Pathianin

Kan thinlung chhûngah hian,

Thlarau min pêk lâwmna hi

Khawvêl finin a zo lo ve, an ti a. He hla hi a vul êm êm mai. Hlim hla 6 zînga pakhat a ni. A tawi si a, vawi 50 te, vawi 60 te an nawn thîn.

Thu pawimawh : 'He mi hi chuan a hre mang e,' tih châka thil hriat sawi zung zungte hi a tha lo. Thil sawi zung zung lutuk chuan an ti sual thîn. Hre Chiang si lova mahni ropuina tûra thu puan hi a hlauhawm a ni an ti.

BUNG 3

ZE THENKHAT

a) Nuihna :

Nuihna hi thlarau hnathawhah hian a tel ve a ni ngei ang. An nui hawk hawk thîn. An nuihna chu chhan leh vâng a awm ngei ni pawhin a hriat theih.

b) Mi thusawi nemnghehna :

Miin Pathian thu mawi leh dik an han sawi chângte hian, mihlimte chuan 'A dik' an lo ti tuar tuar thîn. He auchhuahna pawh hi thilpêk bawk a ni. Kâ a rawn hmang zash zêl mai a ni zâwk. Achâng chuan, kutte pawh an bêng thuai thuai thîn. Danna-rânin a dik lo tih entirna lam a ni deuh ber. A dik tihna a nih ve tho tum pawh a awm bawk.

c) Bingbileh :

Thuhriltuin thu dik lo, mi thlarau kalh zâwng an sawi chuan a dik lohzia entir nân thutthlêng atangin an bingbilet tawp mai thîn a ni. Kawng dangah pawh hei hi a awm thei a, amaherawhchu a tam lo.

d) Chetziaa Kraws ziaak :

In chhûngah a dung zui zâwngin an tum pheitir a, Kraws khampheina tûr laiaah a tum leh a, vawi bñih vawi thum a han tih chuan Kraws a ziahtir a ni tih chu a lo lang ta a. Rilru lama lang si lo thlarauvin zaizira a tihtir chu a ni. Hetianga thlarau pâwlina dawng hi mihlim tam tak an awm a, taksa pum chu lehkha ziaakna angin a rawn hmang ta mai a ni.

e) **Zaizira thuhrii :**

Vawî khut chu, zân inkhâwmna Biak Inah chuan mihlim pakhat chu pulpita a sawt kai ta a. A ke ațanga thlarau hruaina dawngin. Tichuan mihlim Pasîna chuan, zâninah chuan, saw saw kan thuhritu tûr a nih saw, tiin thlarau lam briatna ațang chuan a han puang ta a. Thusawî chu a lo hun ta a, pulpit luahtu chu a lo ding chhuak a, ățwng lovin, zaizirin Lal Isua tawrhna chu a han zir ta a. Tâwkfang a han beihtîr hnu chuan, thu tlêm a sawi chauh a ni. Lal Isua tawrhna zaizira beitu chu a hah hlein a lang a. Mipuiin an thlir ținup si a, zaizira han beih chu, mipuiin an la dawng fuh lo vang tih a hlauhawm hle. Mahse taksa chêtna leh kutke chêtna a tam êm avângin an hrethiamin a lang a ni.

f) **Pulpita tlan lawn :**

Pulpit hi zah loh vâng ni lovin hlimna ațanga tlan lawn mai hi thil awm a ni ve zauh zauh țin a. Thusawî tûr neite thusawî lêm lova chhuk leh maite a awm theih țin. Hei hi a mak ve hle, hlimna nasat vâng thil lo thleng a ni ve a, hlim tawh loh hnuah chuan tih chi a ni lo. Hêng ze nawî tê tê hi, a hun laiah chuan a leng vek a, a mala lâk chuan ho tak, a țin rual chuan awmze nei vek si an ni.

Pulpita tlan lawn hian engemaw chu a entîr ve ngei ang.

g) **Hlimna vanga inngainat bikna :**

He thil hi hlimna ziaah hian a awm a, mahse khurbîng kan tih ang hi a chhuah mai a hlauhawm

avângin, uar remtih a ni lo. Kêlkângah chuan he-tiang hi an uar lo. Innginat fâl vak bik chu phal loh tlat a ni.

h) Thlarauva thupuan :

Thlarauva thupuan hi a tam hle a, an puang sup sup a, a dik pawh a dik thei hle. Thu lian tak tak puan te, zir tûr lam te, fuhna lam te, zilhna te tam tak sawi a ni thîn a, hrilhlâwkna lamte pawh a awm bawk. Thupuanah hian, sual rawn inzehna thil awm ve thei a awm. Mahni rilî ngaihtuahna leh duhthusâm puan mai kha a awlsam hle a, fîmkhur tûl tak a ni.

i) Thlaraute hriat dik theihna :

Hei hi Bible-ah pawh kan hmu a, chhia leh tha hriatna aţanga kan hriat theih mai ni lo, mihring phâk bâk hriat theihna thilpêk a awm a ni. Chu chu harh-na changtuten an dawng ta a ni. Pakhleia hian a dawng tha hle a; tin, amah hi Chanchin Tha hrila vâk chhuak thîn a ni a, kum 12 a zin chhuak. Kêlkâng hlimpui haathawh aţanga thil lo thleng bawk a ni.

j) Tlukna :

Tlu khut khut chi hi awm ve fo thîn a ni, mihlim tîr deuh awm dân a ni a. Tin, hlim rei tawh pawh an tlu thei bawk. Entîr neia tlûk a ni fo. Chak loh lam entîrnate a awm thei. Kohbran chak lohnote, mimal chak lohna entîrna te a ni ber thîn.

Khaw dang mihlim thenkhat chuan, tawngghriatloh a tlâk dawn vângah an puh thîn. Kêlkâng hlimnaah chuan, chutiang chu a awm vak lo.

Tlu kaihthawhna hi a ti chi, kai tho tûra thilpêk dawng chu an awm ve ngei mai. Tlu, mahnia tho mai thei lote chu, mihlim tuemaw hmangin kaihthawh a ni thîn. Kut kha a hmang a, an hnôk tho mai a ni. Hetiang mihlim tlu thînte hi awmze neia tlu nia ngaih an ni.

k) Chibai bukna pakhat :

Chibai bûkna mak tak pakhat awm ve chu, taksa inpawm kân hi a ni. Amaherawhchu, patling leh patling a ni a, Biak In kawngka bulah pâwn lamah an lo ding a, inkhâwm lût tûr mipate thenkhat an lo pawm kâng thîn. Chu chu chibai bûkna a ni. In-lawmna a ni bawk.

Tin, lénkhâwmnaah pawh inpawm kân hi a awm ve thîn. A mak khawp mai, a tûl tlat si a ni. Hêng hi a tam vak lo. Hmeichhe pawm erawh chu a tel lo.

l) Tahna :

Tahna hi thilpêk zînga pakhat a ni a, hlimnaah hian a tel ve rêng a ni. Tahna hian chhan hrang hrang a nei. Thil lo thleng tûr avânga tahna te a awm thei. Lal Isua tawrhna tawmpuia tahna a awm bawk. Lâwm avânga tahna a awm bawk.

m) Bawng bu, se bu, vawk ngek :

Ran talh chungchâng, ran talh châkna hi a lo nasa ta hle a, hei hi hlimna tiropuitu pakhat a ni. Tichuan mihlim thenkhatte chuan bawng bû te, se bû te, vawk ngêk te an lo zir ta a. Sial i talh a tûl a ni tih nân leh bawng i talh a tûl a ni tih nân an han bû ta a. an sawi chhuak ngêl bawk a, vawk a talh a tûl e, tih

nân an ngêk bawk. Mahse hei hi chu a tam lo, awm erawh chu a awm ngei a ni.

Mi thenkhatin ran talh an duh avângin mihlim hriatna neitu zâwtin engnge ka talh ve ang? au ti a. Bâwng tih aiah, 'bû,' vawk tih aiah 'ngêk' an ti. Hei hi hetih hun lai hi chuan a inrem thlup vek mai a ni. Thenkhat chuan ramhuai ang maia ran ngen te chu thlarau dik a ni lo vang an ti a, mahse talhtupain ramhuai chu a pe tlat si lo, Pathian thlarau zâra a lo lâwm êmna avângin a petu Lalpa fak nân Kohhran ho eiah a pe mai a ni. Bâwng bû, se bû, vawk ngêk tih te hi Kêlkâng hlimnaah hian sawi tham a tling a ni. Ran talh a tihmingthang sawt mai a, hlimna pawh a tihmingthang nasa a ni. Tin, ran talh hi hlim vânga talh a ni a, talh vâng pawh chuan kan hlim ve sauh sauh zêl a, petu hnêna thil pêk lêt ve leh hi hlâwkna nasa tak a nin an ngai a ni. Ran talh vânga hlim nge kan nih hlim vânga talh? tih thuah chuan, hlimna avânga ran hi talh a ni.

Tin, ran talh tûra mihlimten an hrih, talh ve ngam lote ran kha, sial kha, rei lo têah an boral ve tho. Vânduaina tâwkin an thi ve tho tih a ni.

n) Ran talh dan:

Hlim laia ran talh dân tlângpui

S/No. Thawhtu hming	Tahrîk	Ran	Talh zat
1. Kohhran	Jul.24, 1937	Bâwng	1
2. Pasina	Jul.26, „	Vawk	1
3. Upa Taihawnga	Aug.12, „	Vawk	1
4. Upa Taihawnga	Aug.13, „	Vawk	1
5. Upa Râlthâwnga	Aug.14, „	Sial	1
6. Thangchina	Aug.16, „	Vawk	1

7. Dohnûna	Aug.21, 1937	Vawk	1
8. Upa Tlångbawia	Aug.23, „	Bãng	1
9. Upa Tlångbawia	Aug.24, „	Vawk	1
10. In 3-in a rualin	Aug.25, „	Vawk	3
			Sangtluna
			Pawidenga
			Thamvela
11. Hnawzama	Aug.26, „	Vawk	1
12. Thanzinga	Aug.28, „	Sial	1
13. Chawngthiauva	Sept. 4, „	Sial	1
14. Chawngthiauva	Sept. 7, „	Vawk & Kêl	2
15. Bâwktea	Sept. 7, „	Vawk	1
16. Chawntinzâma	Sept. 8, „	Vawk	1
17. Zobuanga	Sept. 9, „	Bãng	1
18. Damvunga	Sept. 9, „	Kêl	1
19. Zobuanga	Sept.10, „	Bãng	1
20. Chaldaia	a ni hriat loh	Bãng & Kêl	2
21. Pakhleia	-do-	Vawk	1
22. Râlthâwnga	Dec.25, „	Sial	1
23. Lensuma	Dec.26, „	Vawk	1
24. Dohnûna	1938	Vawk	1
25. Upa Taibawnga	Oct.1, 1938	Sial	1

Ran talh hi a nasa zawih zawih hle mai a, July 24 ațanga September 10, 1937 hi ran talha Pathian chawimawina a nasat vânglai a ni a. A hnu kum, 1938 lamah te pawh a khât tâwk chuan a awm chho deuh reng tih theih a ni. Hêng ran talh nîte Kohhranhovin kan hman dân tlângpui pawh sawi zêl ila.

Ran talh nîte hi Pathianni a ni ngai lo va, mahse Pathianni anga serh a ni t̃h̃n. T̃m hnih khat tih chauh loh chu Biak Inah kan inkhâwm a, mual inkhâwm kan nei bawk a, zânah pawh t̃laivâr t̃hak t̃hakin kan zai t̃h̃n a, zai kan kham thei lo. Kum 1937 chhông phei hi chuan himna hi a invâwr sâng tial tial a, zai te, lâm te, t̃awngt̃ai te, thuhrl̃ te a nasa tial tial a. Dai-

ah pawh va chhuak ila fianrial tawngtai thâwm hriat tûr a awm reng mai a ni. Hlimna chu tui lian ang mai hian a mar zut a ni ber mai.

Khaw dang atangin chhimtu an lo lût zut zut reng baw k a. Mi thenkhatin hna thawh ngaihsak ta mang lo chu mi âah an ngai a, thenkhatin vânceihthlâkah an ruat thung a. Aug. 13, 1937 Zirtâwpni, Upa Taibawng-an vaw k a talh leh tumah phei chuan harhna chuan zu hmuna mite pawh a rawn kaichhuak tan ta a, hlimna chuan a ziaah leh nihring lamah hna a sâwn zêl a. A chhe lam zâwnga thlîrna atang phei chuan he hlimna hi a buaipuiawm ta hle a ni ngei ang. September 12, 1937 Pathianniah phei chuan chutih laia Mizoram bawrhsâp McCall-a chu hlimna chungchângah sipai rual nên a lo thleng ta rup mai a ni. Hemi thu hi hmun dangali ken la sawi ang.

Bawrhsâp lo kal hnu hian he hlimna hi a chuai ta mai chuang lo va. A kum leh, 1938 lamah pawh ran talha Pathian chawimawina hi a awm chho zauh zauh reng baw k a ni. He Kêlâng harhna hi a hming a thang hle ang hian, he khuaah hian a inkhûrkhung bik lo va, Zoram khaw tin a fang tin a sawi theih hial zawk âwm e. He hlimna hian Kêlkângah chuan tlâk hniam lutuk awm lovin kum thum chhûng a awm a tih theih a ni.

o) Thil awm dangte :

i) **Sava te inah a lut :** Ni khat chu chhûnah lénkhâwmna in, Upa Tajbuanga inah chuan sava tê hi a lo lût ve a, in ch ûngah khanchhuk chunglam chûmpui a fu ve reng mai a, tuman tih an tum lo baw k

a, rei mawi tâwk chu a fu ve a ni. Hei hi sawi ve fo a ni thîn. Zalênna a rawn tem ve ni berin a lang, engemaw zawng a ti ve ngei a ni.

ii) **Sazu kohkhawm** : Pu Pahleia, mihlîm nasa tak chuan sazu 7 a ko khâwm a, an ngam hle a, tâwkfang an inkâwm a, engnge an thu ni a, engnge an entîr chu sawi a nei lo va, mahse sazu pângngai awm dân pângngai chu a ni si lo. Hêng sazute hi khâwi an ni bawk si lo va. Hei hi an sawi ve fo thîn a, mak tih a hlawh ve hle. Engmah intihnatna awm lovin an inthên leh ta a. Engemaw entîr nei ngeia rin a ni.

iii) **Pu Pahleia inlarna hmuh thenkhatte** : Amah hi hriatna tha tak dawng a ni a, mihlîm, khaw danga miten an rawn pan huai huai thîn. Mihlîm, rui buru awm ngaihna hre mang lo mi tam takin, daktor angin an pan zung zung a, hlim êm êmin an haw leh thîn a. Chûng mi lo kal tûrte chu inlarnain a lo hmu bawk thîn a, an lo thlen hmain, Pathian thlarau chuan a lo kawhbmuh thîn a. An chanchinte a lo hrih hmasa vek thîn a, an lo thlen khân, an sawi kher loh pawhin a lo sawisak thîn a, a dik ngei bawk thîn a. Tin, mi thenkhat, kawnga an lo kal lama "Pu Pahleia pawh engnge maw a nih bîk le," han ti lăng lăng ri leh thla te kha a lo hmuh sa diam thîn avăngin an lo thlen khân an hmin hle thîn a. Tin, thlarau chang dik lo pawh a hre fiah hle thîn. Chutiang chu hlim-pui hnathawh azăra lo awm bawk a nih avăngin a mak hle a, a tangkai êm êm thîn a ni.

BUNG 4

PATHIAN BIAK INKHAWM

Inkhâwm hi mi zawng zawngin an châk êm êm a, dâr a rîk tawh chuan a kal tûr chu an kal zung zung mai a, an kim thuai thuai thîn. Biak In chhûng va dâk ila, boruak thar sur mai hi a lo awm a, mi lo hîp vur maitu a awm ni berin a hriat. Thenkhat chu an lâm lût nghâl mai a. Hla hi a thar sur vek a, mi zawng zawng hi an thar sur vekin a hriat baw k a. Zai pawh a tui êm êm reng a, tuilohna kha khawjah nge a awm tâk tih zâwk tûrin tuilohna chu a bo va, tuina hlirin a rawn thlâk ta a ni. Tin, inkhâwm ngai lo zawng zawng an inkhâwm zo vek a, inkhâwm duh lo kha zawng khâwm ta ila dam reng si chu pakhat mah kan hmu âwm lo ve. Pathian biak inkhâwm hi inngahna bul ber chu a ni a. Hlim zual chhûng hi inkhâwm reng a ni ber. Hnathawh pawh bânsan thuai khawpa hlimna a chhah avângin inkhâwm chu a tam lo thei lo va. Thla khatah ni 30 a awm a, zan tin inkhâwm a lo ni ta a. Chhûnah ran talh ni zawng zawng Pathianni anga inkhâwm a ni baw k si a, a kârah Pathiinnia inkhâwm pângngai a ni baw k si a. Thla khatah wawi 50-60 pawh a ni thei ang.

Chuvângin a zualpui inkhâwm hna bera neih chhûng June, July, August, September chhûnga inkhâwm neih zât hi a tam hle ang. October, November, December-ahle pawh zânah chuan inkhâwmna a châwl chuang lo

va. Chutichuan thla sarih chhônga inkhâwm zât hi hetiang deuh hi a ni ang:

June thlaah vawi 40 zet

July thlaah vawi 60 zet

August thlaah vawi 60 zet

September thlaah vawi 60 vêl

October thlaah vawi 40 vêl

November thlaah vawi 40 vêl

December thlaah vawi 40 vêl

Belhkhâwm vawi 340 vêl.

Biak In chhông boruak nawmzia te, a lâwmawm-zia te, a hlimawmzia te, a makzia te chu kei chuan sawifiah theih a ni lo. Thlarau min pêk lâwmna hi, khawvêl finin a zo lo ve, tih a ni reng mai a ni. Amaherawhchu a hrethiam lo leh chang ve si lo leh duh lo tân chuan nuhzabûr a ni ve tho va, kai ve an hlau êm êm mai a ni. Hla sak nawn hi a rei thei hle; vawi sâwm te a ni deuh zêl. Tawngghriatloh zai ahuhova zai chu Biak Inah a tam lo. Mimal erawh chuan mipui zai laite, tawngtai rual laite chuan an tiri ve reng bawk. Inkhâwmna tibuai chi chuan tawngghriatloh leh zai hi a awm lo.

1) Thubril :

Hei hi hun ruat pângngai bo thak khawp chuan a awm meuh lo. Inkhâwm a zing a, châkna nei tân hun âwl a tam a, buaina a awm vak lo. Korinth buaina ai kha chuan a nêp deuh âwm e. Inchuh ve iaih iaih chu a awm. Sawi tûr ting chuan Pastor bial fang pawh hun an pêk loh tum a awm. Mahnja a

tûla pulpít luah nghâl mai hi an awm zauh zauh thîn. Zalên taka hawn a ni bawk a Páwng tih mai ngam chu a ni hauh si lo, a ti tùr chu a hriat theih viau zêl.

2) Tawngtai ruat :

Inkhâwm a zing hle râ a, inkhâwm apiangin mipuiin tawngtai ruatna an nei ziah thîn. Tawngtai hla chham tur hi a lo kal zung zung a, mi tin mai hi tui takin an tawngtai a, a thûm hian a thûm chur chur a, thlarau chuan rûm sawi hleih theih lohvin min tawngtaisak thîn uih angin tawngtai hla hi a rawn pe zung zung a ni ber mai, a ri hi a khâwn uaih mai a ni ber e. Ni danga awm ngai lo, Halleluia, Hossana, Amen lah chu a pawlh mawi tâwk hian a ri reng bawk a.

3) Thutthleng lak chhuah :

Biak In chhûng thutthlêng thiar chhuah vek a ni a, bang bul den denah tlar khatin a vêl chhuak a, zai loh lai chuan leiah thut a ni mai. Lâk loh hun chu kum 1 hnu-ah a ni. Kum klât phuar tih ang deuh a ni. Thutthlêng lova inkhâwm hi a lo ruam ber zâwk emaw ni chu aw tih theih a ni.

4) Khuang :

Khuangtê leh khuangpui vuak a ni a, amah-erawhchu September ni 12, 1937 atang chuan bawrh-sâp (Superintendent Lushai Hills—herih hun lai hming a ni) McCall chuan khuang vuak a phal ta lo va, rei tak khuang lovin inkhâwm a ni a, mahse sechal ki vuak a ni thung Ki Li Bible-ah pawh thiltihtheihna tihna a lo ni bawk a, sekî han vuak buk buk mai

chu a inhmei kher mai. Hlimna pawh a pângngai reing a awm zêl tho. Seki pawh a lo tha nasa mai, kum khat lai hnu-ah chuan khuang chu min pe leh ta a. Khuang min han chbuh chuan kan lungngai hle a, a va harsa âwm ve kan ti a ni.

5) Mi mal tawngtai :

Biak In chhûngah mi mal tawngtâina hi rawng-bâwlina chi khat a ni a, a khât tâwk chuan a awm ve reng thîn.

6) Van ram pawnglak zan :

Mat. 11:12 Zan khat chu vân ram pâwnglâk hi a awm ta a, a ropui ble. Biak In chhûngah chuan thutthlêng chu awm rual ni hek lo. Biak In chhûngah chuan Pu Pasina chuan, zâninah hian vân ram pâwnglâk tûr a ni, mi chakten vân ram an pâwnglâk thîn, tân tûr a ni, a ti a. Biak In chhûngah chuan an tân ta hut hut mai a. Thenkhat chu an inau awrh awrh mai a, Upa Râlthawnga pheih chu a nâkah an sutsak a, a sil thawthâng a ni. Tichuan Pasina chuan, "Aw le, han ti ula, a rawn pui mai ang che u," a ti a. A rawttu thu âwihin mi tam fe chu an tân a, mipa-ho an ni ber a. Hmeichhia chu an tân lo. Hun rei vak lovah a reh ve leh ta mai a. Hei hi chu zan khat thil, hun rei lo te chhûng a ni. Pu Dothuama, zirtirtu Tirhkoh hna passed pawh chu a tân ve zar zar mai. A ha siam thlaub phungin a tân ve a ni.

BUNG 5

HRILLAWKNATE

1) Pathianin faisain min chawm dawn :

Hei hi Pu Pasinan a ti tlat mai a, a sawi zing hle si a, buhfai a sùr dâwn, Pathianin faisain min chawm dâwn tiin, mipui hriatah a au nasa mai a, lo thlawh pawh a ngai tawh lo, a ti piap piap mai. Kêl-kâng hi thlarau khawpui a ni ang a, a chhûngah mi 10000 lai an la awm ang. Tûn hnu-ah chuan lo hrai hmunah (tîn 1 leh a chanve) buh phur 100 te a la thar ang, a ti bawk. Buhfai a sùr ang, tih pheih hi chu khawvêlah a thang nasa êm êma. Aizâwl vai-hote, sipai te, midum kawng hnathawk chenin an hria a. Aizâwl vai dâwrho hnênah pawh, "Buhphai sùr ang maw?" an lo ti ve zêl a, a darh zau nasa hle a, mi bengah a lût hle a ni âwm e Buhfai a sùr ang tih hi a hun chu sawi a ni lo a. Mi thenkhat chuan tûn hnua, supply buhfai lo tla ta hi a ni ang e tite an tam bawk.

Tin, khatia hlo pawh thlo thei mang lova hlim kan nih avâng khân, "Hlo thlawh pawh a ngai lo ve. Chunglêng savate khi en rawh u, buh an tuh lo va, la pawh an kai hek lo, Pathianin a chawm tho a ni. Keini pawh hi a felna leh a ram zawn vânga hnathawh loh te hi chu kan nghei phah chuang dâwn lo ve, kan mangan phah chuang lo vang," tihnaa ngaite an awm bawk.

An sawi ang chuan he mi kuma hlo thlawh loh hi a lang teh chiam lo, tām sawi a awm chuang lo. Buh hluite a lo awm bawk a, tin, buh pawh thlawh loh kârah an tha hluah hluah tho va, māk kâr buh vui fahran pawh a him vek e, tih a ni. Tin, hnuh-hrâm thlawh tāk loh kha October-ah pawhchhiat a ni a, Aizâwlah sazai hna thawka chawh kâr thum theuh mipa kum 15-50 September ni 20 aṭangin thang bo a ni.

A hmaa feh loh nén a inla lâwn chho zêl a, chuvângin Oct. 10-30 vêl chhûng chu pawhchhiatna huna hman a ni a, chem leh favah lian siam chawp tein kan sām ta a. Sām fai hmasak apiang an dum hluah hluah a, kākzâwn neia rinin kākzâwn an nei thei tho a ni. Kākzâwn tē deuhah a tla a. A khaw pum thu-ah a ke a tawi phah ngei a. Thlawhhma tha lo sa na nâ nâ crawh chu thlawh mumal bawk si loh chuan buh thar lo chu in 4, in 5 chu an awm ngei bawk.

Kum 1937 hlim avângin hlo thlawh loh leh ran talh hum hum kha a lang chuang lêm lo, ran pawh hriat loh kârah an lo awm ve leh mai a. Buh ei lam pawh mangan chhiat lutuk sawi tûr a awm lo. Kêl-kâng an tām e, tih a awm chuang lo. Kan retheih phahna sawi tûr rêng a awm hauh lo mai. Hei hi thil mak chu a ni ngei mai. Mihring inpêk ngamna chin apiang hi chhân lêtin a awm tih hi a thleng ve mai âwm e.

2) Biak In hmun tur teh a ni :

Tûk khat chu mihlim Pasina zîng tho chuan mihlim Hnawhzama a sâwm a, khaw pâwnah Biak In

hmun tûr an va teh ta a. Mual bâwk, nasa taka lai h
ngai a ni nghe nghe. Chu chauh ni lovin kawthlêr
tûrte pawh an teh a, hmawlh te an không nghe nghe a.

Hlimpui aţanga kum thumna, 1939-ah chuan khaw
thar kai a ni a, Biak In hmun tûra an lo tehah chuan
lal Vâhnuaithanga chuan in a sa ta tlat mai a. Mah-
se hun a lo kal zêl a, lalnuin nuam a ti ta lo va,
1949-ah hmun dangah lal in kan sa a, 1950-ah chuan
Biak In hmun tûr takah chuan Biak In sak a ni ta a.
lalin a lo lai h zâwl sa diam chu Biak In chuan a luah
ta a ni.

3) Mi pathum mau kan awm ang an ti a.

Tin, hêng mite lung in aţanga an chhuah dâwnin
4th a nghing ang an ti leh zêl a. Mi pathum man an
ni ta ngei a, 12 Sept. 1937-ah an tâng tan a, kum
thum tâng tûra tih chu 29 Aug. 1939-ah an lo chhuak
ta mai a. An lo chhuah hma July thlaah lîr a nghing
bawk.

4) Burma ram hausakna kan tem ang, an ti.

5) Indo lem an chang a, Kumpinu a tlâwm ang an
ti bawk. Indopui II kha a lo chhuak ta mai a. Kum-
pinu (British) tlâwm tûr thu pawh hi ram ni tla sêng
lova rorêl thîn, a ram awp tam tak an lo independent
ta hi a ni mai alâwm, tia ngai an awm.

**6) Hlimma hi Mizoramah a reh tawh lo vang an
ti bawk a, hei pawh hi a dik hlea ngaih a ni.**

**7) Lalin Rs 60/- a chawi ang an ti a.
Hei pawh hi a dik chiah a ni.**

8) Mizoramah buhfai a sur ang an tih chu thenkhat chuan tûn hma supply buhfai lo awm ta hi a ni ang e, an ti a. Thenkhat chuan thlarau lam buhfai a ni ang e, an ti.

9) Lemchan leh zaizira an beih chiam chiam thin pakhat chu ram buai avânga khaw sâwikhâwm hi a lo ni ta bera hriat a ni.

BUNG 6

HLIMNA HNATHAWH DAN CHIPCHIAR ZAWKA SAWINA

1) Lam leh zai tuina :

Tlêm chu kan sawi tawh na a, han sawi leh ila, lâm tûr chi chu thlarau chuan an taksa a rawn thawk leh a, a rawn tikhûr a, a rawn sâwi nghing a. An ke-te a rawn pântir a, an taksa pawh a tiche vêlin an kut leh bante pawh a thuin a phartir a, zahna a tibo a, mi danglam takah a siam a ni. Achâng chuan an tum âwrh âwrh a, thawsa phung khawp pawhin an awm thin a. Duh ve lo intite pawh an tum âwrh âwrh tho. Khûr khûra lâm duh lo tlat pawh an awm ve a, mah-se an tam lêm lo.

Tichuan mipui chu an lâm ta hut hut mai a, thli-in thingbuk a rawn chhêm a, an nghing suau suau ang mai hian an nghing rual ta suau suau mai a, a duh lo-te pawh an tum âwrh âwrh tho mai a ni. He blim

lâmnaah hi chuan châknaa lâm hi chu a awm vak lo. **Thlaraubin** a thawh ang zêla lâm a ni ber. Hetiang chêtna hi mi thiam thenkhat chuan sâptawnga 'emotion' (phûrna) an tih hi alâwm an lo ti ve chhên a. Mah-se emotion mai chu a ang lo hle. Hlahuh vâng pawh ni lo, lâwm vâng ngawt pawh ni lo, titu awma chêt a ni. Lâm zualpui chhông chu 1937 May aţanga 1939 kum thum vêl chhông hi a ni a. Taksaah che che lo mah se, rilruah a bo tawh lo. Zu hmun aţangte pawhin mi thenkhat a rawn kai chhuak hlawk hlawk a, Krista ringtu niin hming an rawn pe a, hnahnûng berte pawh hmasa bera awm tûr an awm tih ang maiin a lâm hrât hrât, a hlim hrât hrâta an rawn ţang hlawn a. Pu Sângtluna te, Pu Lênychhuma te phei chu zâwlnei rawng an kai a, hriatna mak tak tak an dawng ţîn. Mi mâwl, a, aw, b, pawh hre lo an ni a, mahse hriatna nasa tak an dawng a. Kristian mi rinawm takah an lo chang hlen ta a ni. Pu Lênychhuma hian hrilhlâwkna pawh a dawng a, Kêlkâng khaw khâwm 1968-72 inkârah Kêlkâng tlânga mci a mih tawh hnuin inlârna a hmu a, Kêlkâng tlângah sipai an awm dâwn tiin, flag zâr a hmuh thu chu a dik hle.

2) Di zai thiah :

Pu Sângtluna chuan thil danglam ang reng tak a tih chu, Kristian in tin kawngka lu chungah chuan di zai a rawn thiat chho ta zauh zauh mai a, in tin kawngka biangah emaw kawngka lu chungah emaw a thiat zêl a, in pakhatah chuan a thiat thei dâwn ta lo va, mah-se ţawngghriatloh nên a han beih chuan a thiat thei ta hrâm a, 'ţawk ţawk,' a ti e, an ti. Hei hi entîr neia ngaih a ni. Israelten Aigupta an chhuahsan dâwn zâna

kawngka lu chung a Berâm No thisen an tah ang deuh kha a ni ang.

3) Kaih chhuah lam :

Hei pawh hi nêk chhuah lâm ang bawh a ni a, lâm tûra intirhoa a ni. Mihlim pakhat chuan mi a kaih chhuah thu a sawinaah chuan thlarauvin kai chhuak tûr-in min tîr a ni a ti. Chutianga kaih chhuah aţanga hlim hlen ta an tam mai. Chuvângin thlarau tîrb a niin a thawk a nih chuan an kaih chhuah chu awmze nei a lo nih chu.

4) Tai nei lam :

Hei hi chu mihlimho, hlim loten an puh fiamna a ni ber awm e. Mihlim ve lote hmuh dân chuan an-mahni tai rana lâm angin an hmu pawh a ni thei ang. Mi thenkhatte ennawm thlîra rawn thlîrtu mikhuah tam tak mai nuihzat reng mai lehngâl kiangah mihlimte an va lâm sârh sârh mai a, thatho leh zângkhai tak tak maia zâm miah lova an va lâm khum titih anga lang kha, Tai nei lâm an lo ti a ni ber ang.

5) Nêk chhuah lam :

Nêk chhuah lâm hi hlimnaah hian a awm ve a, a awmzia chu mihlimten mi dang lâm ve tûra nêk chhuah a ni. A thawh dân chu mihlimte taksa kha thlarauvin a luah tlat avângin an taksa leh kut kete kha a duh ang angin a thunun a. Mi dang va nêk chhuak tûr pawh, khân ammahni duha vânga va ti mai ni lovin, thlarau chuan an taksa hmang khân a va tihtîr a ni zâwk, Taksa hrusina an chang tel a ni.

Mi thenkhat chu lâm ve chhok si lâm ve ngam lo an lo ni thei a, chûng chu an va cho chhuak ni pawhin

a lang a, tin, lo chāk ve kher lote pawh an nêk sārĥ sārĥ aṭanga hlimna dawng ve ta mai te an awm baw-
ia a lang a. Tin, an va nêk pawha sâwt chuang lêm
lo pawh an awm ve tho bawk a ni. A tlangpui thuin
lâm ve tûra tirhna a ni. Mihlim chhuak tawhte pawh
an nêk chhuak hlawk hlawk bawk ṭhîn. Chuvângin nêk
chhuah lâm hi a awm ve rêng a, a khura lût lo tân
chuan a awmzia hriat ṭhiam a har ang.

6) Entir neia lâm :

Entir neia lâm hi a awm ve a ni. Hlim
nasa fête chanpual pawh a ang hle, a awmzia
chu : hla thu ang zêla taksa kut leh ke hman a ni.
Thlarauvin fakna hlaah khân a tihtîr ta a ni a, a hla
thu rem ang zêla kut ke che, taksa chêt a ni. Mihringin
ama duh ang leh hriat anga a tih a ni lo, tihtîrtuin
a tihtîr a ni. A titu khân ka lâm dân chu entir nei a
ni tih pawh a hre kher lo thei a, mahse mi dang hmuh-
ah khân a fiah si. Tin, zaizira lâm ka ni tih hriaa
lâm pawh an awm ang. Tûn thleng pawh hian mihlim
nasa takte lâm hi ngun takin en la, hla thu awmzia
anga lâm chu i hmu mai thei a ni. Solfa vai angte
pawhin an ti ṭhîn.

7) Thlarau sem leh dawn :

Hei hi zenawi kan tih mai, ṭhenkhat tân zenawi
pawh ni chuang lo a ni a. Mi an hlima an lâm chur
chur lain a kutin mipui chungah khân a lo theh ṭhawt
ṭhawt a. Hei pawh thlarau tihtîr bawk a ni. Tla
ṭhawt ṭhawt tûr ang hian an lo theh a, a ep te pawhin
an ep bawk a, hei hi sâwt hlea ngaihna a awm.

Tin, sem dân chi khat leh chu chibai bûk a ni. Mihlim khat t̄ê t̄awin chibai a rawn sem zar zar ch̄ang a awm a, chu chu thlarau sem an ni an ti t̄h̄in bawk. A hun leh hmun azirin a dika ngaih a ni. An bûk ve loh nih pheĩ chu hrilhhaithlāk tak a ni.

8) Chibai kuta inbuk :

Chibai inbûk hi chhiar sên loh khawpin he hlimnaah hian a tam mai a, hlim hma kha chuan a awm lo tluk hialin hmanna a tlēm a. He hlimpui ațang zet hi chuan a tam nasa ta mai a ni. Kohhran awmkhâwmnaah te an inchibai huai huai a, Biak In chh̄ungah̄te pawh thubriltu thu t̄awpah pulpita a la awm lai te pawhin chibai bûktu an nei fo t̄h̄in. Tin, tutute emaw pawh an inbûk thei bawk.

Kohhran lēnkhâwmna hi hman tamna hmun a ni. Chibai sem hi an awm reng a, lu chung a kut ngah t̄awngt̄ai zawhah inbûk ziah a t̄ul bawk a, a bul t̄an n̄an pawh chibai bûk chu a awm thei bawk. Mipui zingah chibai bûk t̄ul r̄iau b̄ikte pawh mihlim t̄henkhatten an nei t̄h̄in. Lēnkhâwm tlēm deuhnaa mi an bûk k̄an fo pheĩ chu nuam lo tak a ni an ti ve fo t̄h̄in.

Chuvāngin Kēlkāng hlimpuih hian chibai inbûk hi a thleng nasa hle a, an inchibai l̄awp l̄awp vek mai a nih chu. Hlimna a nasat āng zēlin chibai pawh a tam a, a reh deuh hnuah a tlēm ve sawt zēl a ni. Tin, chh̄ungkua pawh hlim vānglai chuan chibai inbûk hi a t̄ul tho. Chibai inbûk thei lo chh̄ungkua chu an hlim lo hle tihna a n̄i mai a. Tirkoh Paula pawhin chibai a sem ngun hle tih a hmuh theih bawk a. Chibai tih awmzia chu kut leh kut invawn t̄hin a ni.

Heta ƿang hian lăwmna tharte an lo dawng zêl a, Lalpa păwl nân Kohhranho chuan an hmang ƿhîn a ni.

9) Kut ke chetna :

Hei hi a tam êm êm a, hlim nasa apiang an che an che tih tûr a ni. Lăm ni si lo zai pawh ngai chuang lo, kut leh kein a hruai a, han en mai hian hna engemaw thawh nei angin an lang a, mi lu chungah chanchin an sawi deuh fo bawh. Fuihna thute an sawi mawlh mawlh a, kut chuan a ƿûlna angin a hruai ƿhîn a ni ber. Chu chu kut hruaina an ti bawh a, ƿûl dân kawng hrang hrangah a hruai ƿhîn. Tih tûr ƿûl chu hai rual a ni lo. Mi ƿhenkhatin kutke chêtna an ngah zual a, lăm aiin an ti tam zăwk ang. Chutiang chu he hlimnaah hian thlarau chan dân pakhat a ni.

10) Lem chan :

Hei hi a awm ve tlat mai. Indo lo awm tûr an zir a, thingfăk chu silaia hmangin tuihăwk luankawr chu trench khura hmangin lungtumte chu bomb-a hmangin an bei chiam ƿhîn a. In lem an sa a, bomb chuan an dêng chhe ƿhîn. Thingfăk silai chu an han kăp a, 'phung' an ti a, an tlân zawr zawr bawh ƿhîn a ni.

Bungrua zawng zawng zaizirin dai păwnah theh chhuah a ni a, bei hi a mak hle. Hei hian hla chăng thlan a nei a, "Hmănah zăwlneiten an sawi kha, tûn thleng hian Bethlehem ram leh, Jerusalem buaina ni chu, khawhar ni hian ka hre reng ang," tih a ni.

Hei hi hun lo kal zêla Zoram buai entîrna a ni an ti, Khawkhăwm bungraw thiar te nê. Tin, indo

lai buaina kha a ni thei baw k ang an ti. Zoram buai avânga khaw khâwm bungraw thiar chhuah chu kum 31-naah a lo thleng.

11) Tawngghriatloh :

Hei hi thil la awm ngai lo awm thar a ni a, mak tih a hlawh hle, a dawng an tam hle baw k, hlim zawng zawngin an chang vek lo. A chang chu an awm ta a ni. A hñathawh dân tlângpui chu lei a rawn thunun a, a rawn tawngtir zat zat mai a ni. Mihringin a duh anga a tih a ni lo.

Chu chu a mak riauna a ni a, chu mai chu ni lovin, a hrilhfiahna a la awm leh zêl chu a mak lehzualna a ni. A hrilhfiahna hi mihring lei hmang vêkin emaw, rilru lam hmangin emaw a lo awm thîn. A tlângpui thuin mahni tawng kha an hrilhfiah thîn. Tawngghriatloh zawng zawng chu hrilhfiah zawng a ni lêm lo. A hun lai chuan tawngghriatloh hi a mak tih theuh a ni a, chang ve lo tân hriatthiam phâk pawh a ni lo. Pentikos ni leh Korinth Kohhranhote hnêna thleng ang kha a ni ngeia ngaih theih a ni.

Tawngghriatlohah huan tawng rîk leh hman dân chu a inang lo va, mawi deuh a awm a, nâl deuh te a awm a, mawi vak lova rite a awm nual a, sâptawng ang tak taka tawngte an awm a. Vaitawng ri ang tak taka tawngte an awm a, kâwtawng ni âwm taka bei te an awm a, kan hriat phâka tawng engmah pâwl lo, amahâ ri ve ngat chu a tam ber a ni. Inbe zat zat ang te, inhmachhawn hê hâwa inbiak te a awm a. Tin, mahni chiar chiara chiarpui nawk nawk te a awm baw k a, tawngghriatloh miin a hman chu lâm ang deuhin a

ṭôlna a awm niin hriat a ni a. Hmanna hmun hi a zau thei hle. Biak In chhûngah te, lénkhâwmnaah te, mi pahnih leh pathum lek inkhâwmnaah te, ṭawngṭai-naah te, mahnia fianrial ṭawngṭainaah te hman tel ve reng a ni a. A kâr lakah Halleluia leh Hosanna leh Amen hian a kârthlâk reng bawk.

Ṭawngghriatloh hi, "Thlarau chuan rûm sawi theih lohvin min ṭawngṭaisak ṭhîn," tih thu nemnghehna ni ve âwm tak a ni e. Neih dân a inang lo va, tlênte neia hmang, a zia pawh a ngai deuh reng hmang an awm a, ṭawng apianga a thar hlîr ni âwm tak ngah êm ênte an awm bawk a. A tlângpui thuin thu hman pângngai, what is your name? tih ang chi danglam thei lo ang hi chu a ni lo.

Tin, mihringin a pêk bâk a chhunzawm chuan ṭawngghriatloh a ni lo va, ama tih chawp a ni tawh. Hei hian tih lutuk a awm thei tih a tilang. Thlarauvin a rawn pêk dân chu, mihring lei kha a rawn thunun a ni ber a, inzirtîr chi pawh a ni lo, mihring lamah erawh lo inpeih ve a ngai thung.

Ṭawngghriatloh hian mihring nun siam ṭhat a tum a, a nei leh a hmangtute chu thlarau mi nuna nun a ngai ta a ni. Chutah chuan sâwtina a awm chuang lo.

12) Ṭawngghriatloh zai :

Ṭawngghriatloh zai hi a thleng nasa êm êm a, ruah vârpui sûr ang maiin a lo thleng ṭhîn. I zai ang u, tih pawh ngai lovin mi pahnih khatin an han sa hmasa emaw a ni a, an inpui huk mai a, thlûr eng-

zâtngé tih pawh hriat lohvin an sa chur chur a. A-châng chuan lâm mi chu an lâm bawk a, a mawi thei êm êm mai, a dawng ve lo tân pawh zaipâwl ropui tak a nih avângin ngaihthlâk a nuam êm êm a, tuman an ning bawk lo. A sawi chu hriat ni lo mah se, thilpêk chi khat a nih avângin an hlimpui êm êm thîn.

Ahuhova zai a awm a, mi tlêm têa zai a awm leh a, mahni chauhva zai a awm bawk. Tawngtai laia zaite a awm bawk a, achâng chuan tawnghriatlohva a sak chu hriat theiha lehlin châng pawh a awm thîn. Kêlkâng hlimpui tawnghriatloh leh zaiah chuan khuangpui nêna iinghawr thawh zauthau hi a awm lo va, khuang tel loh pawhin a tih theih tho. Tûn laia khuangpui ring deuh deuha an vaw ta kher hi mihring duhâmna mai a ni. A ti ve lo tân a bengchheng lutuk thîn, thenawm khawvêng tân a ninawm bawk. Dam lo tân pheih chuan natna tizualtu a ni a, tih loh hrâm ni se a tha zâwk ang. Hemi hma hian tawng-hriatloha tawng leh hla sak te hi kan la bre ngai lo. Tûn hnu zêla an hman tâk zêl Mizoram chîl chhuak deuhthaw ta hi a ni ta zêl a. He thilpêk hi a dawng ve lo chuan an awih lo êm êm thîn. Mahse Kêlkâng mihlimten a reh tawh lo vang, tia an lo sawi Kêlkâng hlimpuiah hian tawnghriatloh leh tawnghriatloh zai a nasa hle nâ a, a hman dân tûrah fel taka inkaih-hruai a nih avângin buaina engmah a awm lo a ni.

13) Benga hriatna :

Benga hriatna chu Pentikos nîa ri hum hum ang chi kha beng tak taka hria angin an insawi thei. Then-

khat chuan beng a hriatna hi, "Benga hriatna ang a ni zâwk e," an ti a ni, zân reh laia vân boruaka ri darkhuang te, darbu te, khuang te inchawhpawlh ri bur bur hria te an awm thei, ri hum hum te pawh hriat theih tûr a awm thîn.

14) Thlarau zalenna :

Taksa a zalên a ni ber zâwk ang chu, chaw hi an inci tawn sup sup a, inhuphurhna rêng a awm lo. Mahni ina chawhmeh tha tlânsana mi ina chawhmeh mang lova va ei tâk tlât te hi an chîng riau mai a, chu chu thil thleng pakhat a ni. Arte pawh an intalh thîn baw a, buhzêm chu kan inġawm êm lo va, chawbêl crawh chu kan inġawm a ni ber mai. Tin, thil inpêk pawh a awm, khiangkawi iptê mawi tak te, thingpui hârtuam bâwm te, buh te an inpe hlawm a. Inhuphurhna a hnawt bo a, hun engemaw ti chhûng hman a ni. Vêng hla deuhthe phe chu mahni in tlawh lova, rei tak tak awmte pawh an awm a.

He zalênna hian ringtute inpumkhatna a tilang chiang hle a, Kohbran hmasa Apostle huna neih an inġawm kha a ang khawp mai. Hlimna ze pakhatatah hian Pathian hmangaihna tlêmtê kan tem a ni.

15) Hriatna dik lo :

Vawi khat chu Pu Lallula ten sihbuk thang an kam a, a en a lo hun ta a, Pu Lallula chu mihlim hriatna nei a ni a, pa kawm nuam tak a ni a. Zân lamah chuan thang en tûr thu chu an sawi a, Lalpa a han râwn ta a, a han râwn chuan Sazuk âwkin a

hre ta a, a tât dân a zir ta vak mai a. A tûkah chuan a sa phurh beisein aa thawk chhuak a, mahse a lo awk si lo va. Pu Lallula chuan thlarau, dukdek lo nih hi a ti a. Hetiang thil hi a awm thei a, a chhan chu mihringin a duhna kha ringin Pethian thlarau zai ngai hman lovin thil a tih thin vâng a ni. Pu Lallula pawh a beidawng tak tak chhang lo a! Fim khur nân erawh a hman ngei ang. Mahni rilru duh thusâm hriat mai kha a awm thin a, fimkhur a ngai khawp mai.

16) Chem bo zawu :

Mi pakhatin a chem a tibo va, mihlim Pu Rochhinga chuan Lalpa chu a han rawn ta a, a thlarau chan chuan, kutke hraina hmangin kawmchâr lama buhzêm chu a va haitir ta a, mahse Pu Rochhinga chuan a ho mai mai êm mai tija a ti zui duh ta lo va. Chumi zawbah chuan lo lamah thlawhhma lamah a tlan ta nal nal a, mahse engmah a va hmu ta chuang lo va. An buh ei pâ (buh ei laj an dahna pâ) khân chem chu a lo thut bet tlat a ni. Buh pâ chu an han ei ruak a, chem chu an hmu ta a! Pu Rochhinga chuan a hre dik a, thupêk a swi loh avângin a tikhâwbaw a ni.

17) Se hlin dan mak :

Se talh tûr chu Kurung lui phakihpui, ahan a awm a, mihlim Pu Rochhinga chuan bozak in dai a han theu ta a, a theu kual pap pap a, a khân pui ber valh awnna tûr chu a theu tel lo va. A duh ang a han tih zawh chuan, "Khai le, a khânah sawn va valh ula, a dang zawng chu ka theu phui ta e," a han ti a. A tih ang chuan an valh ta a, siaf chuan chhian-

na tər chu a han zawn̄g vėl a, chhuahna tūr rēng rēng a hmu ta lo va, an valhna ngeiah chuan a kal a, a awk ta ngei a, awlsam takin an hlīng ta a ni. Hei hi mak an ti a, sawi a hlawh hle.

18) Bawng ina Isua hrin tum :

Pi Chhunthiamī, mihlim pakhat chuan Isua paiin a fihre thāt mai a, Pu Neihsānga bāwng inah chuan nau neih tumin a lo va kal a, a lo va sang vėl a ni awm e. He thil hi thil mak pakhat an sawi ve thīn a ni a. Amah hi Kristian mi thar a ni a, a thil tih pawh hi ngai bthiamawm tak chu a ni. Mahse thil awm dân an han hrilh fiah chuan, "A ni tak maw," tiin, lāwm êm êm in a khawsa zêl tho. He thil hian sawi a hlawh êm êm a, Kêlkāng hlimna thu-ah chuan an sawi tel ve reng thīn a ni.

19) Tawngtaina thilpek :

Tawngtai dân tūr a lo kal zut zut thei a, an tui êm êm thīn. Tawngtaina hi mihlim rēng rēng in an dawng vekin a lang. Tawngtai peihna a pe a, tuina a pe a, chuwāng in thlarau thilpêk anga sawi theih a ni.

Dam lo chungā tawngtai an dam dāwn leh dāwn loh a hriat theih. Dam lo chungā tawngtai hi hlim loh chuan a harsa a, hlimna a tang chuan a har lo hle, mihlimten an tawngtaisak mawh mawh thīn. Lu chungā kut ngahahte an chanchin lo lang a awm a, an sawi mawh mawh thīn. Thil lo thleng tūr hriat-na te pawh a awm thei a, an sawi ngāl zung zung bawh thīn.

Flaorial tawngtai pawh a nasa ngiang mai. Ni khatah vāwi thum tal chu neih ngei tūra ngaih a ni

a. Vawî sâwm lai hmangte pawh an awm. Daiah va kal ila, jawngtai thâwm hriat tûr a awm reng a ni.

20) Bible ngainatna :

Mi thenkhatin Bible chu an chhiar taima êm êm a. Note bute siamin an bei tlut tlut thîa. Bible lehlin tawh chin chu a bul aţanga a tâwp thlenga chhiar chhuak thak thak te an lo awm ta nual a, Pathian thu hriatna lamah hmasâwnna ropui tak a lo ni. Dân narânin hêng hun lai hian mi narân tân Bible chuti taka chhiar a ni vak ngai lo va. Hlimna aţanga Pathian Lehkhabu ngainatna a lo piang chhuak ta hi thil lâwmawm tak a ni.

Bible thu duh lai bikte pawh a awm a, chûngte chu 1) Chanchin Tha Marka ziaak, 2) I Korinth, 3) Thupuan, 4) Hebrai lehkhathawn. Bible thlarau chângthlan awma hriat a ni a. Kut hruaina hmanga thlan a ni a, mahni tih ni lo thlarauin kut hmanga a pêk chu a ni. Hei hi inkawmkhâwmna pakhat a ni.

21) Halleluia leh Hosanna leh Amen :

Hlim hma chuan a awm ngai lo. Mizoramah a la thleng ngai lo a ni. Hemi pathum Mizo jawng pawh ni lo hi a ri tam hle, mi pakhatin ni khata a tihrika a hman zât pawh chhinchhiah ta ila a tam hle ang. Mihlim chhah deuh zawng zawng chuan tam tâwk ni tin zan tinin an ti a ni. Hmanna hmun bik a awm chuang lo va, hêngah hian hman a ni deuh ber - Lânkhâwmnaah te, mual inkhâwmnaah te, inkawmkhâwmnaah te, jawngtaina chi tinrêngah te, zai lai te, Pathian thu hrilhnaah te, lemchannaah te, kut ke chôtma hmunah te, lâw lai te pawhin leh kawt-thlêrah te pawh, daipawnah te pawh hman zêl a ni.

22) Bawp khawkherh loh tur :

Kêlkâng hlimpui lai chuan Biak Ina inkhâwm laia bawp khawkherha thut hi mihlimho chuan an phal hauh lo mai a, an phetthla zung zung zêl mai a ni. Hei hi tihtirtu awma tih nia sawi a ni a. Vawi khat pawh an Pastor Bial fang rawn inkhâwm chu bawp khawkherhin a thuh a, an va phehsak mai a ni. He thil hi Pathian hmaa tlâwmna entîrna ni âwm tak a ni.

23) Lu chung a kut nghata tawngtai :

Hei hi hlim hmaa awm lo, hlimnaa an chin thar a ni a. Lênkhâwmna leh awmkhâwmna hmunah an ti nasa zual a. Mi lu chung a kut nghata tawngtai ngam lo chu an vâng hle âwm e. Pui punna hmunah chauh ni lovin, in tin tlawha mi lu chung a kut nghata tawngtaina hmangtu pawh tam tak an awm. Achâng pheh chuan tûn hmaa an lo huat zâwng deuh thinte lu chung a kut nghata tawngtai ta mawlh mawlh te pawh an awm a. In tawngtaisak tawh hnu chuan in huat zui theih pawh a ni tawh lo va, thil tha tak a ni. Hei hi Kêlkâng hlimpuia ze langsar tak a tling.

24) Hlim hla deuh bikte :

He hlimpuiah bian thlarau hman bik hla paruk a awm, chûngte chu :—

- 1) Hosanna ti zêlin aw, Halleluia Amen,
- 2) Lalpa, sum ka ngainêp a,
- 3) Thlarau Thianghlim nunna ber,
- 4) Aw khawngaihtu Pathianin,
- 5) Leiah hian zawng thlêmna leh sualna a bâng lo vang,
- 6) Kawng zau taka hawnin a awm, tihte hi an ni.

Chutih lai chuan hêng hlate zinga a zâtve hi hla bu-a awm tawh an ni a, a dang pathum (1,4,5) hi hla thar a la ni a. Pathian Thlarau chuan hla hlui leh hla tharte chu inang rengin a hmang a, hla thar a hnâwl lo va, a hlui pawh a tithar bawh a. Zai hi kan kham blei thei lo a ni ber mai e. Hla sak hi himna tiropuitu ber a ni.

BUNG 7

BAWRHSAP A LO THLENG

Chutia kan him mup mup lai chuan rina lohvin bawrhsap McCall, I.C.S., Superintendent, Lushai Hills, chu Kêlkângah ni 12, Sept. 1937 zingah chuan a lo thleng ta thut mai a. Hemi ni hi Pathianni a ni a, sipai 13 râltuam tha tak keng a rawn hrui a. Champhai atangin a lo zân kal a, zing ni chhuah rualin a lo thleng a. A lo thlen chuan Biak In chu a rawn pan hmasa ber a. Sipai paliin Biak In chu laifei vuahin an vêng a. Hei hi mi an dân lôt ang tih an hlau a ni ber awm e.

Chumi zawhah chuan Kêlkâng khaw silai zawnzawng hmanhmawh takin an khâwm thuai thuai a. Chumi hnu-ah mi pathum Thangmuaia Râltê, Pasina Chawnghlut, Thanzinga Hringngun te chu an man a. Thirkhaidiatin an hling a, Bângla mêl khata hlaah chuan an chhukpui ta a. Lung in tâng chu an ni ta mai a... An chhûngten chaw an pe zar zar mai a. An liam fel tihah khân Kohbraho chuan tawnngpaine

neihsakin hun hman ve nghâl a ni a. Tawngtai zawh-ah chuan tûkthuan eiin tîn darh a ni ta a.

Bawrhsapin ro a rel :

Tichuan a tûk ni 13 Sept. 1937 chuan bawrhsâp chuan rorêlna court chu a hawng tanta a. Bangla-ah pawh ni lovin khawlu lam lamlian kamah dâpin dai-blîm an zâr a, tih chuan ni ruk chhûng ro a rêl a. Ni 13 Thawhtanni chuan ni 30 chu awm tûr a ni tîn a hrilh a, awm tûr on ruat a, rorêlna hmaah chuan a mal malin a fiahin thu a zâwt ta a. A thu zawh chu a inang vek lo. Hetiang hi a zawhna chu a ni tlângpui ta âwm e:

- 1) I hlîm leh ang em ?
- 2) Hêng mi pathum Thanghnuai, Hanzinga, Pasîna, te hian, "Ka aw hi Pathian aw a ni," an tih lai i hria em ?
- 3) In Pastor nge i duh hêng mi pathumte hi ?
- 4) Hnam engge i ni ?

Tin, thu chham tûr a siam a, mi a chhamtîr zêl bawk a, chu chu hei hi a ni: "Kan pi puten awm dân tha leh tlâwmngaihna an lo neih chu zawm zêl ka duh a, tân hnuaah tih dân dâk lo leh mahnî ngaih dân mai maiin ka awm tawh lo vang. khua leh tui tha tak nih ka tum zêl ang," ti rawh a ti a ni. He thu phuah hi mi a chhamtîr deuh vek a, a duh anga kan chham hma leh kan fel hma a ni mai a, kan chham har leh kan fel har a ni mai. A breh deuh pawh a chhahj reiin a tibuai nasa mai a ni. Tin, inchei lo leh lu thur bêk bûkte pheî chu mi â enin a en a, a zâwt rei deuh bik bawk.

I hlim leh ang em ? tia a zawha, hlim leh ang, tih phe; chu a haw êm êm a, a hnawt chhuak ut ut mai a ni. Pi Kâpdaii, hmeithai chu a huai hle a, a hnawt chhuak a, mahse dai a pelh hmain han ko kîr leh rawh u a ti a. An ko kîr leh a ni. Pi Kâpdaii hi an fak hle hlawm mai. Tv. Chalruala pawh a hnawt chhuak baw, Tualte khuahh thla hnih emaw lai a zin chhuak ta a, mahse a lo haw hnua engmah tih zui a awm chuang lo.

Zawhna chu chhân dân a inang lo va, i hlim leh ang em ? tih zawhna thenkhat chhân dân chu, "Min petun min pêk leh ka hlim ang a, min pêk loh leh ka hlim lo a ni mai, ka thu a ni lo," an ti a, chutiang chu bawrsâp pawhin tih ngaihna a hre bik lo. Kan Upate pawh a chhuahchhâl nasa êm êm a, tawrh hrehawm khawpin a hau a ni. Bawrsâp tum dân kha a awmzia hriat a nih loh avângin chhân thiam pawh a har rêng a. Mi hel beih khân a bei a, Kêlkâng Kohhran lahin hel tihlam chu an lo ngaihtuah phâk si lo. Bawrsâp hnênah mi 18 chu hlim zuala ngaih tangkai deuha an hriat report bik an awm a, hlim sâng nasa deuh bika an ngaihte an ni.

Hêng mite hi :—

1) Upa Taibawnga	2) Pu Hawkzama
3) Pu Lêchhuma	4) Pu Sangtluna
5) Pu Pakhleia	6) Pu Zaneihthuna
7) Pu Dohnûna	8) Pu Chhâwntluanga
9) Pu Mângthiaua	10) Pu Chalruala
11) Pu Chalthuama	12) Pu Hrangvunga
13) Pi Kâpdaii	14) Pu Thanghnuaia
15) Pu Thanzinga	16) Pu Pasna
17) Pu Rokhama	18) Pu Rochhinga

Bawrhsâpin a zâwt uluk bîk a, nasa takin a fiah a ni. Bawrhsâp rîru leh tum dân a lang chawp ve zêl bawk a, helah mîj lo ngai chiah a ni. Khuua Kohhran mi zawng zawng kum 15 chung lam chu mipa pawh hmeichhia pawh thu a zâwt vek a, chawlhkâr khat ni ruk chhûngin a rorêl a peih fel a ni. A rorêlna chu 18.9.37 Inrinniin a puang thei chauh a ni.

Hetiangan :—

- 1) Mante pathum Sylhet Jail-ah kum thum an tâng ang, chûng mîte chu Thanghnuaia, Thanzînga, Pasîna te an ni.
- 2) Lalin Rs. 60/- a chawi ang.
- 3) Kêlkâng silai zawng zawng a tâng hlen vek ang. (Hetah hian Kristian pawh, tian lo pawh a chhuh vek a, silai chu a tâng hlen ta vek a ni).
- 4) In tinin leiman Rs. 4/- chawi theuh tûr a ni. (Hetih lain leiman Rs. 2 - a ni). Hei hi kum khat atân chauh a ni ang.
- 5) Khuang avângin mi an hlim, a ti a, Kohhran khuang chu a lâksak a, an dah bo ta daih mai. C.I. Kâp-chhîngvunga kutah khuangte chu dah ni âwm taka sawi a ni a, khuang chu kum khat emaw a tâng ve.
- 6) Khuua mi Kristian mipa kum 15-50-te chu Aizâwl-ah Sazai hna hapta khat an thawk theuh vang.

Bawrhsâp hian Kêlkânga a châm chhûng hian Kêlkâng buhfai leh chawhmeh rêng rêng a ei duh lo va, khaw danga mi vek an la a ni.

Bawrhsâp rorêlna angin mi pathumte chu Sylhet Jail-ah tâng tûrin an hruai thla ta nghâl a. Sylhet chu an zu thlang a, an tâng ta ngei a. Lung inah chuan an

tân chhan chu sakhua avânga tâng an lo tihsak an ti a. Phaitual lam Missionary-te pawhin an lo kan thin a, sacrament te an lo kîlpui bawh thin. Pathian lehkhabu chhiar tûr an pe bawh a, tin, rorêlture chuan he thu ziaik hi an awrhtir a, 'sakhua avânga tâng, appeal thei apiangin appeal rawh u,' tih hi. Sâptawngin an ziaik bawh a ni. Kum thum tâng tûra tih kha, kum thum tlin hmain an lo haw leh ta a. Chu chu Aug. 29, 1938 a ni. Kum khat tâng ang an ni. An chhuah dâwna lîrngbîng hrilhlâwk pawh kha a ngîng ta ngei rêng bawh a.

Bawrh sap rorel pahnihoa :

Khuua mipa Kristian kum 15-50-te chu Aizâwla sazai hna thawk tûrin an kal ta a, mi 30 zêlin tum thum an kal chhuak ta a, kâr khatah mi 30 zêlin. An kal dân chu hetiang deuh hi a ni—

Pâwl khatna : Sept. 20, 1937-ah an thawk chhuak tan

Pâwl hnihna : Sept. 28, 1937-ah

Pâwl thumna : Oct. 5-ah an thawk thla bawh.

Kan inkahpup chaw thla ta zut mai a, Aizâwla hnathawh chu sipai lane sakna tûr lei lai a ni. Sawr-kâr leh sipai lam chuan mi hel enin min en a ni ber a. Pâwl khatna 20 Sept.-a thawk pâwl pheî chu Aizâwl an han thlen nî chuan a mak hle mai. Awmna tûr hmun chu Thakthîng Zawlbûk a ni an ti a. Thakthîng Zawlbûk pan chuan an pheî ta a, thing tuah tûr thingfâk, Chite lui kama mi an fawm bawh a. Aizâwl khawlaak chuan chutiang chuan an lût ta a. Thakthîng Zawlbûk chu an va thleng dâwn a, Dâwrpui Khualbûk a ni in awmna tûr chu an ti leh a, Aizâwl

khawlai dungah chuan an lêt kawi an lêt kawi mai a, a hmain an lo ruat fel lo emaw ni dawn ni. A tâwpah chuan Dâwрпи Khualbûkah chuan an lût ta a. Isua kha chu khualbûkah a leng lo va, Kêlkâng Kohhran erawh chu khualbûkah an leng a nih chu.

Hemi hunah Pu Rualkhûma PWD Overseer-in thingpui tui tak min lum a, kan hah a dam buai huai mai. Zârah Police-in min endik reng baw a. Hmun danga kal rêng rêng phal a ni ta lo va. Zânah vêk chuan jawngtai rualna neih a ni zah a, jawngtai laia mihlimte kutke che vêt leh Hallelui rite chu police-hote chuan mak an ti êm êm a, achang chuan an vau baw a. Ei tûr chu sorkâria a tum a, chawatân buhfai, chawhmeh atan maian hnan a ni ber. Thil kan leh hmuihmer engmah dawn a an lo. Chaw chhumna bêl chu a hrawi tham hle a, bai bêt pawh hrawi tak a ni. Thawhtan Sept. ni 26, 1937 chuan lei laih chu tan a ni ta a, hnathawh rêlbâwltute chu civil sâpte C.I., sipai lamah sibudar te leh a hote an ni a. Tichuan lei laih tûr koah chuan Bruizên an pawt mar phei zân mai a, a ko a sâng baw si a, ni khat arâna thawh tûr tiam chin chu a han ruat ta a. Heti chin hi vawijnah in laih zawh loh chuan chawlhkâr khat dang in thawh beln ang, an ti a. Hlauthawng chung a lei han laih chu a hahthlâk ngei mai. Sipai lah chuan zun ram thiar tak ngial pawh an vêng zêi a, a buai-thlâk hle a ni. A ni thumna vêlah chuan Mizo C.I. ni tina min awmpui tûra ruatte chuan, "Heti chuan tang vak vak suh u, in na mai ang, a tâwk chauhvîn thawk rawh u," an ti a. Kan chawlhkâr thawh chu sipai 100 thla khat thawk zât a ni an ti.

Lei laih lai te chuan sipai thenkhat chuan, "bubfai sūr ang maw," an ti a. Mihlimte thusawi kha an lo hre ve ngei ni tūr a ni. Ni ruk chhông chu thawh zawh a ni a, an hna bat chu pāwl khatna chuan an tlāk ta a ni.

Pāwl hnihnahe 30 rual chu an lo thleng thla ve leh a, ni ruk chhông bawk an thawk ve tūr a ni a, hemi pāwl hi erawh chu an nuam ta deuh a, khuah-khinhna a nêp ta deuh a, an zalên deuh taa sawi a ni. Ni ruk an thawh hnu chuan an bat an tlāk ve leh ta a ni.

Pāwl thumnaa sawmthum rual chuan an rawn tlāk ve leh a, anniho pawh hi an khuahkhinh nêp ta zêl a, nuam ta deuhvin an insawi. Anniho pawh hian ni ruk an thawh hnu chuan an bat an tlāk ve leh ta a. Sazai hnathawh chhông hian dam lo hritlâng khawsik mi 2 emaw an awm. Kêlkâng sazai hnathawkho chu Hlimen lam mihlimte chuan lâmmual chung kawng ațang khân an rawn ep ve vau vau a, rilru inthuhmun tih hi a lang thei a, hei hi sawi ve fo a ni. Tin, sazai hnathawkte hmuh tūr tanpuitute an awm a, chhông mite chu Pu Lalhema dāwrkai, Dāwrpui vêng leh Pu Rua/khûma Overseer, Dāwrpui te an ni. Sazai hnathawkhovin khua an thlen kim leh chu 24 Oct. 1937 a ni. Buh thar rang chu seng hun a ni. Thar tlai erawh chu a la hmin hman lo deuh. Khuua an awm kim leh vek hnu chuan hlimna pawh a la reh chuang hek lo, Krismas te chuan a la ropui êm êm zêl a, 1938-ah te pawh ran talh an la awm chho

reng a, 1939-ah te pawh an la bei zêl a. Zâwi zâwiin a kâm ve hret hret a, amaherawhchu mi rilru-ah a reh hlen tak tak tawh lo ve tih a ni.

Hrîhlawkna thupuan :

1) **Biak In hmun teh thu :** Tûk khat chu mihlim Pasîna chu zîng takah a tho va, Pathian thlarau chuan Biak In hmun tûr teh tûrin a tîr ta a. Pasîna chuan mihlim Hnawkzama chu Biak In teh tûr chuan a sâwm chho ta a, an pahnih chuan Kêlkâng khaw pâwn khaw daiah chuan an kal ta a. Biak In hmun tûr Lalpan a tih chu an thleng ta a, an pahnih chuan an teh dûn ta a. An tih dân chu - ke pênin an chhiar a, an tehna lai hmun hi mual bâwk, nasâ taka laih ngai, laih loh chuan Biak In sak mai theih a ni lo va, mahse an teh tlat si.

2) Hlimna hi Zoramah a reh tawh lo vang, an ti.

3) Burma ram hausakna kan tem ang, an ti.

4) Kumpinu a tlâwm ang, an ti.

THU BELH

1. Zawhra leh chhanna :—

Zâwtu : Mikhualpa

Chhângtu : Khawtualpa.

Mikhualpa : Eng vângin nge Kêlkâng Kohhran hlim-ho chu Bawrhâpin a hrem ?

Khawtualpa : Kêlkâng hlimna chu La¹ leh upaten an ngaithiam lo va an report a ni ber. Lal chuan, “Ka khuate an â zo ta, hna thawh nachâng an hre ta lo a ni” a ti a ni.

Mikhualpa : Kêlkâng hlim chu an buai rêng em ni ?

Khawtualpa : Buri hrampa lo ve, sorkâr dona te, Lal dona te, thuâwih lohna te sawi tûr a awm lo. Thiaran hnathawh leh hriattîr-na a chhah êm avângin ring lo mi tân hriattiam a harsa a ni. “Uain thar an rui a ni,” tih ang mai a ni.

Mikhualpa : A nih leh khurbîng te, thiangezau te, nau-sêu inawmte, thianghlim famkim te an awm ve em ?

Khawtualpa : Awm suh e, pakhat mah chutiang lam ti mi an awm hauh lo mai.

Mikhualpa : A nih leh pulpit rawngbâwlina lam te eng ang nge? Korinth khua ang kha in ni ve em?

Khawtualpa : Inkhâwm a zin êm vângin châkna nei tân zau taka kawng hawn a ni a, châk-na neiten an sawi thuai thuai mai a ni.

Chawthni hun ruat pângngai erawh chu a ding reng tho. Korinth khua anga buai chu a awm mang lo. Mahse kan hnaih ve hle a ni.

Mikhualpa : Tawngghriatloh hlim hmain a la awm lo i ti a, Kêlkâng hlimpui ațangin in han dawng ta chu a ni a, in uar viau em ?

Khawtualpa : Tawngghriatloh hi pâwng uar theih a ni lo va, a petu pêk dân azir a ni zâwk. Mlin tawngghriatloh hman tama duh chuan thlaraua khah reng a ngai a, tawngtai-na Lalpa hnêna a hlan reng a tûl a ni. Mahni châknaa chhunzawm chu a dik lo. Chuvângin mahni châknaa chhunzawm lo tûrin kan inzirtîr. Bible-a kan hmuh Korinth ang hian.

Mikhualpa : Tawngghriatloh inzirtîrna hi in ti ve em?

Khawtualpa : Ti ve lo, Pathian lam chan a ni.

Mikhualpa : Tawngghriatloh chu thuhrih rawngbâwl nân in hmang tîn em ?

Khawtualpa : A hming chauhvin pulpit rawngbâwl nân chuan hman a ni a, a hmangtu khân tawngghriatin a let leh nghâl a ni ber. Mi dang sawi mi dangin lehlin ni lovin, chu chu a kalhmang a ni e. Tawngghriatloh zawnzawn erawb chu hrih-fiah vek a ni kher lo.

Mikhualpa : Kêlkâng hlimaa ropui chuan eagne rah a neih ?

Khawtuala : A rah zawng zawng sawi thiam a harsa a, athen tãrlang chauh ila, a fiah mai ang.

1) Ring lo mi 174-in Isua an ring thar a, bo pil leh ta pakhat mah an awm kan hre lo.

2) Kohran a tiharh thar nasa em em a. 'Ngai teh, thi engkim ka siam thar e,' fih ang mai kha a ni. Rawng-bawna chi tinrengah mi a tidanglam nasa em em. Hlim hma leh a hnu chu chhim leh hmâr ang mai a ni a, a rah lian deuh a awm a, a rah tê deuh a awm a, mi mal mal hnênah rah hrang hrang a awm. Tawngtai ngam ngai lote an lo tawngtai ngam ta ringawt pawh rah a ni zêl. Chu-tiang zêlin sâwma pakhat pe ngai loten an pêk phah a, chûngte chu rah a ni vek. Sawi sên a ni mang lo zâwk a ni, thuhrii ngai lovin thu an hrii a, a rah bawk a ni.

2. Mihlim Pasina leh lalho :

Vawi khat chu, Champhai lam lai thenkhatte Kêl-kângah an intâwkkhâwm a. In pakhata an awm khâwm-naah chuan, mihlim Pasina chu an ko niin an sawi. Pu Pasina hi mihring lâm thuah Kêlkâng khuah chuan pasalha rorum tak a ni a, Hlimna chu a, chang nasa hle bawk a, hruaitu nih pawh a tling ve a. Tichuan Pu Pasina chu Lalho awmnaah

chuan a va kal ta a, a kut zungchal chu an hmaah chuan a lau thuak thuak a, heti hian a sawi a : "In duh chuan che rawh u, kei pawh in chêt chuan thla-rau ka dah ang a, taksain ka ding ve ang," a ti a. Tin, Pathian hnathawh hi tuman in dang zo dâwn lo, a ti bawk. Vawi khat leh chu, lal in bul mualah chuan Pasîna chuan, mual inkhâwm a rawt a, heti hian a ti a, "Lalin a lo huat leh ka ngal a tliak hmasa ber ang a, Thanghnuaia ngalin a dawt ang a, Thanzînga ngalin a dawt leh ang," a ti a ni.

3. Kelkang Kohhran leh Harhna :

Kêlkâng tlânga Kohhran lo din tanna chu 1912 a ni a. Harhna lo thleng thînte a tlângpuiin hetiang a ni.

Kum 1919-1920 : hian harhna nasa tak a thleng, Kristian an pung nasa êm êm. He hlimna hi lâm a ni ber a, thil thenkhat sual inhriatna te, tagna te, Kros lam thute a keng tel a ni. Ram thim lai a ni bawk a, ram thim a tiêng nasa hle mai. Lungdûp awm lai a ni.

Kum 1929-1930 : Lâm hlimna bawk a ni a, 'chhi chhi' lâm chhuahna bul a ni. A hmian 'chhi chhi' tih hi a tel meuh lo va, ngawi rengin an lâm thîn. Heta tângin 'chhi chhi' tih hi a awm ta a. Mizoram pumah pawh a ni, a rual vekin a lang.

Kum 1937 : Mizoram chhûnga tawnghriatloh thlenna bul a ni a, a darh nghâl ta chum chum a, thilpêk chi hrang hrang a tla nghâl bawk.

Kum 1965 : Thu lama harhna : Lal leh Chhandamtua pawm, hei hi Lalchungnunga rawngbâwna atanga

awm a ni. Lâm pawh tâwm lâw a ni ber a, lâw dân a paa hle, hlîmna zia a keng 40.

Kum 1974 Nula Zatluingin inlârna Pathian aw nasa fe a dawng a, Kêlkâng khaw chungchâng leh an nun dân tûr hriattir nân a ni ber a, a thupui chu Jeremia bung 2 & 3 thu a ni. An dik lohna a hriih a, sim tûrin a hriih nghâl a ni. An sim loh chuan, an tuar nasa dâwn tih a hriattir nghâl.

Kum 1982 : He hlîmna hi lâwna hlîm bawk a ni a. Khawlaia Pathian thuhrih an uar. Lâm pawh an tam hle a, kum chanve laia rei a awh ve a ni. Hemi kum May thlaah Synod Revival campaign Upa Lalhlengliana ten an rawn hmang a. Kêlkâng Kohhran hlîm lai a ni bawk a, a ropui hle, M.A. vâl pawh an tap ve kuang kuang mai.

4. Hlîmna avanga thil thleng dangte :

- 1) Kêlkâng khaw leiman a pung, in tinah Rs 4/- khawn a ni. Hetih laiin leiman Rs. 2/- a ni.
- 2) Zirtirtu Pu Dothuama chu sawn a ni bawk.
- 3) Kêlkâng silai kha a tâng hlen vek.
- 4) Kum khat chhûng 1937 September 12 hnuah chuan Kêlkâng Kohhranin, Bialtu Pastor a nei lo va. Standing Committee (Synod-in) a awp. Chutih laiin Assembly an ti.

Kohhran enkawî tûra Synod-in Pastor a rawn tichte :- Rev. Chhuahkhama, Upa Pachhûnga (dâwr-kaj hausa), Rev. Thanga, Rev. Saiaithanga.

Rev. Chhuahkhama thûawî (Sermon)—“Tânah hian thlain in thlâwk a, nakinah kein in la kal leh ang,” a ti (Isa. 40:31).